

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ
GRAU DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

TREBALL DE FI DE GRAU

Curs 2018-2019

**Estudi de dues narracions de Guy de Maupassant en el
context històric de la guerra francoprussiana**

Roger Jaurena Roset

1422983

TUTOR/A

RAMÓN LLADÓ SOLER

Barcelona, 12 DE MAIG DE 2017

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

Dades del TFG**Títol:**

Estudi de dues narracions de Guy de Maupassant en el context històric de la guerra francoprussiana
Estudio de dos narraciones de Guy de Maupassant en el contexto histórico de la guerra franco-prusiana
Étude de deux narrations de Guy de Maupassant dans le contexte historique de la guerre franco-prussienne
Study of two narratives by Guy de Maupassant in the historical context of the Franco-Prussian War

Autor: Roger Jaurena Roset

Tutor: Ramón Lladó Soler

Centre: Universitat Autònoma de Barcelona

Estudis: Traducció i Interpretació

Curs acadèmic: 2018-19

Paraules clau:

Guy de Maupassant; L'aventure de Walter Schnaffs, L'aventura de Walter Schnaffs; Deux amis, Dos amics; català, catalan; français, francès; traducció, traduction; estudi, étude.

Resum del TFG

A partir de dues narracions de *Guy de Maupassant* duré a terme un estudi del context històric i social de la guerra francoprussiana, període en què succeeixen aquestes històries. El treball està dividit en dues parts, primerament faré una introducció de l'autor i el context en què va escriure aquestes dues narracions i posteriorment traduiré i exposaré com es reflecteix aquest context en les dues obres, juntament amb els problemes de traducció que he trobat al traduir les narracions i les solucions que he adoptat.

A partir de dos narraciones de *Guy de Maupassant* llevaré a cabo un estudio del contexto histórico y social de la guerra franco-prusiana, periodo en que suceden estas historias. El trabajo está dividido en dos partes, primeramente, haré una introducción del autor y del contexto en que fueron escritas estas narraciones y posteriormente traduciré y expondré cómo se refleja este contexto en las dos obras, junto con los problemas de traducción que he encontrado al traducir las narraciones y las soluciones que he adoptado.

À partir de deux narrations de *Guy de Maupassant* je réaliserai une étude du contexte historique et social de la guerre franco-prussienne, période dans laquelle ces deux histoires ont lieu. Le travail est divisé en deux parties, premièrement, je ferai une introduction de l'auteur et du contexte dans lequel ces narrations ont été écrites et

ensuite je traduirai et exposerai comment ce contexte est représenté dans ces œuvres, avec aussi les problèmes de traductions que j'ai trouvés lorsque j'ai traduit les narrations et les solutions que j'ai adoptées.

I will carry out a study based on two stories by *Guy de Maupassant* of the historical and social context of the Franco-Prussian War, period in which these stories take place. The work is divided into two parts, first, I will introduce the author and the context in which these narrations were written and then translate and explain how this context is reflected in the two works, along with the problems that I found when translating the narrations and the solutions that I have adopted.

Avis legal

© Roger Jaurena Roset, Barcelona, 2019. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Roger Jaurena Roset, Barcelona, 2019. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Mention légale

© Roger Jaurena Roset, Barcelone, 2019. Tous droits réservés.

Aucun contenu de ce travail ne peut être objet de reproduction, communication publique, diffusion et/ou transformation, de manière partielle ou totale, sans permis ou autorisation de l'auteur(e).

Legal notice

© Roger Jaurena Roset, Barcelona, 2019. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcasted and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex

1. Introducció	1
2. Context històric de les dues narracions	2
2.1 La guerra francoprussiana	2
2.2 El setge de París	4
3. Biografia de l'autor	6
3.1 Relació amb Gustave Flaubert i amb altres autors de l'època	6
3.2 Obres cèlebres de Guy de Maupassant	6
3.3 Malaltia i mort de Guy de Maupassant	7
4. Traducció 1 - L'aventura d'en Walter Schnaffs	8
4.1. Problemes de traducció de vocabulari i d'estil	17
5. Traducció 2 - Dos amics	22
5.1. Problemes de traducció de vocabulari i d'estil	30
6. Referències culturals implicades en les narracions	35
7. Conclusió	37
8. Bibliografia	38
9. Annex	40
9.1 L'aventure de Walter Schnaffs	40
9.2 Deux amis	49

1. Introducció

A l'assignatura de *Traducció B-A* del segon curs vàrem tractar una de les nombroses narracions de Guy de Maupassant. La narració en qüestió, *Le Masque*, em va semblar molt interessant, i la manera de redactar de Guy de Maupassant molt captivadora. Per aquesta raó, en arribar al quart curs i haver de decidir quin tema tractar en el meu Treball de Fi de Grau, tenia clar que volia fer una traducció del francès al català, i el primer autor en qui vaig pensar va ser ni més ni menys que Guy de Maupassant.

Revisant les seves narracions, vaig adonar-me que una part no negligible d'elles succeïen en l'època de la guerra de 1870, també coneguda com a guerra francoprussiana, i el setge de París. D'entre elles destaquen: *Boule de Suif*, *la Mère Sauvage*, *un Duel* i les dues narracions que tracto en aquest treball: *L'aventure de Walter Schnaffs* i *Deux Amis*. Aquest fet justifica un estudi del context històric per tal d'entendre la realitat en què tenen lloc aquestes narracions. També m'és de gran interès conèixer la vida de l'autor i quina és la seva visió d'aquesta època.

L'objectiu d'aquest treball és, mitjançant la recerca d'informació, aprofundir el meu coneixement dels aspectes històrics i socials de la França del segle XIX per tal de fer una traducció més completa dins del seu context.

He escollit *L'aventure de Walter Schnaffs*¹ i *Deux Amis*² atès que les dues narracions succeeixen en el mateix període històric i perquè cap de les dues ha estat traduïda al català ni estan subjectes a cap dret legal.

Després d'haver traduït les dues narracions, explicaré els problemes i dificultats lingüístiques d'aquests textos i la solució a la qual he optat.

¹ Wikisource, 'Contes de La Bécasse (Havard, 1894)/L'Aventure de Walter Schnaffs - Wikisource' <[https://fr.wikisource.org/wiki/Contes_de_la_bécasse_\(Havard,_1894\)/L'Aventure_de_Walter_Schnaffs](https://fr.wikisource.org/wiki/Contes_de_la_bécasse_(Havard,_1894)/L'Aventure_de_Walter_Schnaffs)> [accessed 9 May 2019].

² Wikisource, 'Mademoiselle Fifi (Recueil, Ollendorff 1898)/Deux Amis - Wikisource' <[https://fr.wikisource.org/wiki/Mademoiselle_Fifi_\(recueil,_Ollendorff_1898\)/Deux_amis](https://fr.wikisource.org/wiki/Mademoiselle_Fifi_(recueil,_Ollendorff_1898)/Deux_amis)> [accessed 9 May 2019].

2. Context històric de les dues narracions

2.1 La guerra francoprussiana

Des que Otto von Bismarck, canceller del rei de Prússia, Guillem I, va arribar al poder el 21 de març de 1871, el seu objectiu principal era fer més gran el territori prussià, i això no era possible sense neutralitzar les dues potències que l'envoltaven: Àustria i França.³ Després que l'Imperi Austríac fos vençut el 1866 a la batalla de Sadowa, Bismarck constitueix una Confederació d'Alemanya del Nord. Tanmateix, el canceller, no satisfet, decideix unir el territori alemany ajuntant el nord i el sud en una guerra contra França. Aquest darrer sembla una gran nació, però el seu exèrcit està desplegat majoritàriament a les colònies i està poc preparat per una guerra moderna. L'Alemanya fa servir el pretext d'una «successió d'Espanya» per forçar França a declarar la guerra a Prússia i convèncer els Estats d'Alemanya del Sud a unir-se a ell contra l'enemic comú. L'Imperi francès declara la guerra al regne de Prússia el 19 de juliol de 1870. França mobilitza 265.000 homes en un front de 250 quilòmetres. Per la seva part, Prússia i els seus aliats d'Alemanya del Sud alineen immediatament 600.000 homes gràcies a una millor organització i a una xarxa ferroviària més ben desenvolupada.

La guerra dura sis setmanes. Des del 6 d'agost, l'exèrcit francès és vençut a Forbach amb François Achille Bazaine com a Mariscal de l'exèrcit i perd el territori de Lorena. El mateix dia, França perd també l'Alsàcia. El 2 de setembre de 1870 Napoleó III anuncia la seva rendició a Sedan. Dos dies més tard, a París, els opositors a la monarquia proclamen la III república al sentir la notícia.

Per la seva part, feia cinc mesos que els parisencs es trobaven en un despietat setge. Tot i que la guerra va ser relativament curta, va causar un gran nombre de morts i s'estimen en cent mil les pèrdues en vides de cada bàndol.

El juny de 1871, els dos departaments d'Alsàcia i de la Mosel·la són annexionades al Reichland (Imperi alemany). Gràcies al dret d'opció previst pel tractat de Frankfurt, gairebé 160.000 residents d'aquests dos departaments opten per la nacionalitat francesa. Prop de

³ Herodote, '1870-1871 - La Guerre Franco-Prussienne En Bref' <https://www.herodote.net/1870_1871-synthese-543.php> [accessed 10 December 2018].

50.000 habitants abandonen el territori. Donat el període legal d'emigració, molts joves fugen per escapar el servei militar obligatori de l'exèrcit alemany, obligatori des de 1872.⁴

Imatge 1⁵

Proclamació de victòria de l'Imperi alemany a la Galeria dels Miralls
un mes abans de la signatura del primer tractat de Versalles

El 18 de gener de 1871 el Rei de Prússia és proclamat Emperador d'Alemanya a la Galeria dels miralls del castell de Versalles després d'haver unificat Prússia amb els principats i ducats de l'Alemanya del sud. Això suposa una gran humiliació pels francesos donat el valor històric del castell de Versalles.

Es firma l'armistici entre l'imperi francès i Prússia el 26 de gener de 1871.⁶ Tres dies abans, el 23 de gener, Jules Favre, ministre d'Afers estrangers del govern de la Defensa nacional, es reuneix amb el canceller alemany Bismarck a Versalles per pactar un armistici amb una durada prevista de tres setmanes. Les exigències alemanyes són molt importants. Es neguen a negociar amb un govern «revolucionari» i Bismarck només està disposat a signar un

⁴ Mémorial Alsace Moselle, '1870 : La Guerre Franco-Prussienne et Le Rattachement de l'Alsace et de La Moselle Au Reich' <<http://www.memorial-alsace-moselle.com/le-memorial/un-peu-d-histoire/1870-guerre-franco-prussienne-rattachement-de-lalsace-de-moselle-reich>> [accessed 11 December 2018].

⁵ Wernerprokla, 'Traité Préliminaire de Paix Du 26 Février 1871 — Wikipédia' <https://fr.wikipedia.org/wiki/Traité_préliminaire_de_paix_du_26_février_1871#/media/File:Wernerprokla.jpg> [accessed 10 May 2019].

⁶ Canal académie, 'L'armistice Du 26 Janvier 1871' <<https://www.canalacademie.com/ida3697-L-armistice-du-26-janvier-1871.html>> [accessed 13 December 2018].

tractat de pau amb una assemblea escollida. A més a més, reclama unes eleccions per formar una assemblea que ratifiqui la pau. Els alemanys es reserven el dret d'entrar a París, ciutat que es trobava en un setge des de feia quatre mesos.

Imatge 2⁷

Llegenda: Groc: possessió alemanya; Rosa: territoris disputats; Verd: possessió francesa

2.2 El setge de París

Dues setmanes després de la derrota de Sedan, la captura de Napoleó III i la proclamació de la III República, l'exèrcit prussià arriba a París. El setge de la capital comença el 18 de setembre de 1870.⁸ La ciutat comptava amb dos milions d'habitants i 150.000 soldats regulars. El 7 d'octubre, el ministre de l'interior Gambetta marxa de París en globus cap a Tours per organitzar l'exèrcit de la Loira. Durant aquest temps, els combatents parisencs

⁷ William O'Connor Morris, *Moltke: A Biographical and Critical Study* (Ward and Downey, 1894)
<https://books.google.es/books/about/Moltke.html?id=jvoAAAAAMAAJ&redir_esc=y> [accessed 9 May 2019].

⁸ Herodote, '19 Septembre 1870 - 28 Janvier 1871 - Siège de Paris'
<https://www.herodote.net/histoire/evenement.php?jour=18700919&ID_dossier=508> [accessed 10 December 2018].

segueixen amb la lluita. Els franc-tiradors ocupen el poble de Le Bourget, al nord de la capital, sense cap impediment. Els alemanys llancen un contra-atac el 30 d'octubre i els franc-tiradors es veuen obligats a capítular per manca de reforços.

El Govern de Defensa Nacional es rendeix el 28 de gener de 1871, i al febrer, Adolphe Thiers, el nou president provisional del govern, signa un armistici amb Prússia per desarmar l'exèrcit, però no la Guàrdia Nacional, l'encarregada de la defensa de la capital i coneguda per ser polititzada i radical. El 18 de març, el Govern de Thiers intenta retirar els canons estacionats a l'esplanada de Montmartre i la Guàrdia Nacional ho evita. Aquest acte provoca la insurrecció de la capital i el naixement de la Comuna de París, formada per membres de diferents classes socials (petits burgesos, comerciants, artesans i obrers).⁹

La Comuna va governar París durant dos mesos fins que va ser reprimida per l'exèrcit francès durant «*La semaine sanglante*» («La setmana sagnant») que va començar el 21 de maig de 1871.

Imatge 3¹⁰

Canons sobre l'esplanada de Montmartre durant el setge de París

⁹ Encyclopédie Larousse, 'La Commune 18 Mars-27 Mai 1871'
<https://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/la_Commune/114248> [accessed 13 December 2018].

¹⁰ 'Category:Paris Commune Photographs - Wikimedia Commons'
<https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paris_Commune_photographs> [accessed 9 May 2019].

3. Biografia de l'autor

Guy de Maupassant va néixer el 5 d'agost de 1850 a Normandia. La cultura literària de l'autor té el seu origen en la instrucció que va rebre d'un abat i de la seva mare. Molts dels personatges de les seves obres estan inspirats en els pescadors i pagesos que va conèixer en la seva infància. Als dotze anys va ser enviat a un internat religiós i aquest va ser l'origen de la seva aversió cap a la religió. En acabar els seus estudis al Liceu de Rouen, Maupassant va servir a la intendència de Rouen durant la guerra francoprussiana fins a la seva derrota el 1871. Aquesta experiència li va servir com a escenari de nombroses narracions i novel·les com les dues que tracto en aquest treball. Després va treballar com a funcionari durant més de deu anys. L'any 1880 va decidir dedicar-se plenament a l'escriptura.¹¹

3.1 Relació amb Gustave Flaubert i amb altres autors de l'època

Flaubert era amic de la mare de Guy de Maupassant i va ser ell qui el va introduir al món de la literatura naturalista i realista. Atès que Maupassant freqüentava els salons literaris de l'època, també va conèixer Tourgueniev, Zola i els germans Goncourt. No obstant això, no va ser reconegut fins a la publicació de *Boule de Suif* el 1880. Flaubert va qualificar la narració com «una obra mestra que perdurarà».

3.2 Obres cèlebres de Guy de Maupassant

El 1880 va escriure *Soirées de Médan*, considerat com el manifest de l'escola naturalista, col·lectivament amb Émile Zola i amb altres escriptors naturalistes. L'obra que el va dur a la fama és *Boule de Suif*, i li va obrir les portes per esdevenir periodista literari. Va publicar nombrosos articles a Le Figaro, Gil Blas, Le Gaulois i l'Echo de Paris. Les seves narracions van ser agrupades en reculls com La maison Tellier (1881), Contes de la Bécasse (1883) i Contes du jour et de la nuit (1885). D'entre les seves narracions cal destacar La ficelle (1883), La parure (1884) i Le Horla (1886). També va publicar novel·les realistes com Une vie (1883), Bel-Ami (1885) i Pierre Jean (1888). Un cop era famós, freqüentava les festes

¹¹ L'internaute, 'Guy de Maupassant : Biographie de l'auteur Réaliste d'Une Vie' <<https://www.linternaute.fr/biographie/litterature/1775042-guy-de-maupassant-biographie-courte-dates-citations/>> [accessed 25 May 2019].

parisenques, però sentia que no pertanyia a aquell grup social. El va ajudar, però, a plasmar el cinisme que trobava en aquestes festes en les seves novel·les.

3.3 Malaltia i mort de Guy de Maupassant

El 1877, Maupassant va contreure la sífilis, però la seva evolució va ser lenta i no va patir realment els efectes fins el 1888. La malaltia li va provocar fatiga i depressió, i posteriorment paranoia. Va cometre un intent de suïcidi el 1892 i va ser internat. Finalment, va morir el 6 de juliol de 1893 amb 42 anys.

4. Traducció 1 - L'aventura d'en Walter Schnaffs

A Robert Pinchon.

Des que entrà a França amb l'exèrcit invasor, Walter Schnaffs es considerava l'home més desafortunat. Era gras, a penes podia caminar, panteixava sovint i els peus plans i grassos li feien un mal terrible. A més a més, era un home pacífic i de bon cor, i no era en absolut ni magnànim ni sanguinari. S'estimava amb bogeria les seves quatre criatures i estava casat amb una noia rossa, la tendresa, l'afecte i els petons de la qual trobava a faltar amb ànsia cada vespre. A en Walter li agradava llevar-se tard i anar-se'n a dormir aviat, delectar-se amb un bon àpat i beure cervesa a la cerveseria. A més, pensava que tot allò que és grat de l'existència desapareix amb la vida i sentia al fons del cor un odi espantós i alhora instintiu i raonat envers els canons, els fusells, els revòlvers i els sabres, però sobretot envers les baionetes atès que se sentia incapaç de maniobrar amb agilitat aquella arma per defendre el seu gros ventre.

I quan venia la nit i se n'anava a dormir estirat a terra enrotllat amb un abríc al costat dels seus camarades que roncaven, pensava detingudament als companys que l'havien deixat i als perills que l'esperaven en el trajecte: —Si el matessin, què esdevindria dels seus petits? Qui els alimentaria i s'ocuparia d'ells? En aquell moment no eren rics, malgrat els deutes que havia assumit en marxar per deixar-los una mica de diners. Això feia que, a vegades, en Walter Schnaffs plorés.

Al principi de les batalles, sentia les cames tan febles que es deixaria caure en sec, si no fos perquè pensava que tot l'exèrcit li passaria pel damunt. El xiulet de les bales li eriçaven el pèl.

Des de feia mesos, vivia en la por i l'angoixa.

El seu cos d'exèrcit avançava cap a la Normandia i un dia l'enviaren en reconeixement amb un feble destacament que simplement havia d'explorar una part del territori i replegar-se a continuació. Tot semblava tranquil en el camp; res no indicava una resistència preparada.

Els prussians baixaven amb tranquil·litat per una petita vall que passava a través d'uns barrancs profunds quan un tiroteig violent els sorprengué i abatí una vintena dels seus companys. Una tropa de franc Tiradors que sortiren bruscament d'un bosc sorprenentment petit com un ratolí s'abalançaren contra ells amb la baioneta al fusell.

Al principi, Walter Schnaffs es mantingué immòbil, estava tan sorprès i desconcertat que ni tan sols pensà a fugir. Poc després un desig d'escapar-se s'apoderà del seu cos, però s'adonà que corria com una tortuga en comparació als francesos escanyolits que es precipitaven com un ramat de cabres. Aleshores, s'adonà que a sis passos davant seu hi havia una gran cuneta plena de matolls coberts de fulles seques. S'hi llançà amb els peus junts, sense ni tan sols pensar en la profunditat, com si saltés al riu des d'un pont.

Va passar, com si fos una fletxa, a través d'una gruixuda capa de lianes i d'esbarzers punxeguts que li esquinçaren la cara i les mans i caigué de cul sobre un llit de pedres amb força.

Tan bon punt alçà la mirada, veié el cel pel forat que havia fet. Aquell forat revelador el podria delatar. S'arrossegà amb precaució, a quatre potes, en el fons d'aquell caminet, sota el sostre creat per aquelles branques entrelaçades el més ràpid possible, allunyant-se del camp de batalla. Després s'aturà i s'assegué de nou mentre s'amagava com un conill rere les altes herbes seques.

Sentí durant un temps algunes detonacions, crits i laments, però la clamor de la batalla s'anà afeblint fins que cessaren. Tot esdevingué silenciós i calm.

De sobte, una cosa es bellugà i Walter Schnaffs se sobresaltà espantat. No era res més que un ocellet que, en haver-se col·locat sobre una branca, removia les fulles mortes. Durant gairebé una hora, el cor no cessà de bategar-li vertiginosament.

Quan arribà la nit i s'enfosquí el barranc, el soldat es posà a pensar: Què esdevindria d'ell? Què faria? Tornar amb el seu exèrcit?... Però com? Per on? I hauria de tornar a viure l'horrible angouxa, el cansament i el sofriment que suportava des del començament de la guerra! No! Ja no tenia ni la força ni la valentia per aguantar el ritme i afrontar els perills que l'aguaitaven cada minut.

Però què podia fer? No podia quedar-se amagat en aquell barranc fins que s'acabessin les hostilitats. És clar que no. Si no hagués de menjar, aquesta idea no l'hauria aterrat tant, però havia de menjar, i cada dia.

A més, estava completament sol, en armes, en uniforme, en territori enemic, lluny d'aquells que el poguessin defendre. S'esgarrià només en pensar-ho.

De sobte pensà: «Tant de bo fos un presoner!» El seu cor estremí de desig, d'un desig violent, immoderat, d'esdevenir presoner dels francesos. Presoner! Estaria salvat: l'alimentarien, estaria a aixopluc, protegit de les bales i dels sabres, sense cap temor possible, en una bona presó ben protegida. Presoner! Quin somni!

Prengué la decisió sense pensar-s'ho dues vegades:

—Em faré presoner.

S'aixecà decidit a realitzar el seu objectiu sense trigar ni un minut. Però es quedà immòbil, assetjat de sobte per pensaments horribles i la por del desconegut.

On aniria per fer-se presoner? Com ho faria? En quin bàndol? Li vingueren al cap imatges espantoses, imatges de mort.

Correria un gran perill si s'aventurava sol amb el seu casc de punta (*Pickelhaube*) pel camp.

I si es trobés amb camperols? En veure un prussià perdut, sense cap defensa, el matarien com un gos rabiós! Farien una carnisseria amb les forques, les aixades, les falçs i les pales! Farien puré, farinetes, amb la carn dels vençuts.

I si es topés amb francotiradors? Els francotiradors, persones empedreïdes sense llei ni disciplina, l'afusellarien simplement per divertir-se, per passar l'estona, per riure en veure la seva cara. Ja s'imaginava recolzat contra un mur davant de dotze canons de fusell, els rodons i negres forats dels quals l'observaven fixament.

I si es trobés amb l'exèrcit francès? Els homes de primera línia el prendrien per un explorador, per algun soldat audaç i astut que marxa sol en reconeixement i el dispararien. Ja sentia les detonacions intermitents dels soldats amagats rere els matolls mentre que ell, de

peu al bell mig del camp, es desplomava, foradat com una escumadora per les bales que sentia com s'endinsaven a la seva pell.

Es tornà a asseure, desesperat. Li semblava que no tenia manera d'escapar d'aquesta situació.

La nit ja havia arribat per complet, muda i negra. Ja no es bellugava, se sobresaltava al mínim soroll desconegut. Un conill que donava cops a la vora d'una llodriguera gairebé provocà la fugida d'en Walter Schnaffs. Els crits de les òlibes li esquinçaven l'ànima, li provocaven pors sobtades, doloroses com ferides. Obrí els ulls com taronges per poder veure en la foscor, i li semblava sentir passes tota l'estona.

Després d'unes hores interminables i d'angoixes que l'afligien, veié a través del sostre de branques com el cel s'anava aclarint. Llavors sentí com s'alleujà; les extremitats se li destensaren de sobte, el cor se li calmà, els ulls se li tancaren. S'adormí.

Quan es despertà, li semblà que el sol es trobava enmig del cel, devia ser migdia. No hi havia cap soroll que destorbés la pau sepulcral dels camps, i en Walter Schnaffs s'adonà que tenia una fam terrible.

Badallà, amb tan sols pensar en una Bratwurst li vingué aigua a la boca, la bona Bratwurst dels soldats, i li vingué mal a la panxa.

S'aixecà, feu algunes passes i sentí que les cames li feien figa, així que s'assegué de nou per pensar. Estigué reflexionant durant dues o tres hores els punts a favor i en contra, canviava de resolució constantment, contrariat, desgraciat, vacil·lant entre les opcions més diferents.

Se li acudí per fi una idea que li semblà lògica i pràctica: observar si passava un vilatà sol, córrer fins a ell sense armes ni eines de treball perilloses i alçar les mans per fer-li entendre que es rendia.

Així que es tragué el casc, atès que la punta el podria delatar, i tragué el cap pel forat, amb molta precaució.

No es veia cap altre ésser a l'horitzó. Allà, a la dreta, un poblet deixava anar el fum per les teulades cap al cel, el fum de les cuines! Allà, a l'esquerra, entreveia, al final dels arbres d'una avinguda, un gran castell coronat per dues torres.

Esperà fins al vespre, patia d'una manera espantosa, no veia res més que el vol dels corbs, no sentia res més que les queixes del seu estómac.

Arribà de nou la nit.

S'estirà al fons del seu retret i s'apoderà d'ell un somni febril, turmentat pels malsons, un somni d'home afamat.

L'alba s'alçà de nou i en Walter Schnaffs es posà a observar un altre cop. Això no obstant, el camp seguia buit com ho estava a la vetlla, i una nova por s'apoderà d'ell, la por de morir de fam! S'imaginava estès al fons del seu forat recolzat sobre les espatlles i amb els ulls tancats. Llavors, animalons de tota mena s'apropaven al cadàver per devorar-lo, l'atacaven per tot arreu alhora, s'arrossegaven per sota la roba per mossegar-li la gèlida pell, un gran corb li picotejava els ulls amb el seu afilat bec.

Aleshores es tornà boig, s'imaginà que es desmaiaria de cansament i llavors no podria caminar més. Amb això, es disposà a precipitar-se cap al poble, decidit a tot, quan veié tres camperols que es dirigien cap al camp amb les forques sobre les espatlles. S'endinsà de nou en el seu amagatall.

Però un cop l'ombra del vespre enfosquí la plana, sortí a poc a poc de la fossa i es posà de camí, encorbat, temorós, i amb el cor que li batejava de manera accelerada, direcció del castell a la llunyania. Preferia entrar al castell abans que no pas al poble, que li semblava arriscat com un cau ple de tigres.

Les finestres del pis de sota brillaven, i fins i tot una d'elles estava oberta. Des d'ella sortí una forta olor a carn cuïta, una olor que penetrà bruscament el seu nas i s'endinsà fins a l'estómac. Això el tensà, el deixà sense alè, el temptà irresistiblement de tal manera que li despertà una gosadia desesperada.

De cop i volta i sense pensar-s'ho dues vegades, es col·locà, amb el casc posat, a l'alçada de la finestra.

Hi havia vuit servents sopant al voltant d'una gran taula. De sobte una criada quedà perplexa i deixà caure el seu got mentre mantenia els ulls fixos. Tots els ulls seguiren la seva mirada!

Descobrírem l'enemic!

Senyor! Els prussians atacaven el castell!...

En un principi només hi hagué un únic crit, format per vuit crits en vuit tons diferents, un crit d'esglai horrible, després s'aixecaren agitadament, s'empenyeren, s'enredaren i fugiren incontroladament cap a la porta del fons. Queien les cadires, els homes empenyien les dones i els hi passaven per sobre. En un parell de segons es buidà la sala, quedà abandonada amb la taula coberta de plats davant d'un Walter Schnaffs atònit, encara dempeus a la finestra.

Després d'alguns instants de vacil·lació, saltà l'ampit i s'abalançà cap als plats. La gana el feia tremolar com si tingués febre, però el retenia una por, fins i tot el paralitzava. Es posà a escoltar atentament. Semblava que tremolés tota la casa: sentia el tancar de les portes, els passos vertiginosos que corrien al pis de dalt. El prussià, inquiet, parà l'orella per escoltar aquells rumors confusos i, tot seguit, sentí uns sorolls ensordidors com si alguns cossos caiguessin damunt de terra mollà; al peu de les parets hi havia gent que saltava del primer pis.

A continuació, tot moviment i agitació cessaren, i el gran castell quedà silenciós com una tomba.

Walter Schnaffs s'assegué davant d'un plat que encara estava intacte i es posà a menjar. Menjava a grans mossegades com si temés que l'interrompessin massa aviat i no pogués engolir-ne prou. Es llençava els trossos de menjar a la boca oberta amb les dues mans com si fos una trapa i els manats de menjar li baixaven un per un a la panxa mentre se li inflava la gola en empassar. A vegades s'aturava, llest per morir de la mateixa manera que un tub massa ple. Llavors agafava la gerra de sidra i s'aclaria l'esòfag com si es tractés de netejar una canonada embossada.

Deixà tots els plats resplendents, tots els plats i totes les ampolles i després, ebri de líquid i de menjar, desorientat i vermell com un tomàquet, sacsejat pels singlots, alienat i amb

la boca plena de greix, es desfeu el botó de l'uniforme per poder respirar, incapaç de fer ni un pas. Se li tancaven els ulls, el cap se li entumia; reposà el front pesant sobre els braços entrecreuats que tenia damunt de la taula i perdé a poc a poc la noció del temps i dels fets.

La lluna, que ja s'estava ponent, aclaria vagament l'horitzó més enllà dels arbres del parc. L'hora freda que precedeix el dia.

Algunes ombres lliscaren d'entre els matolls, nombroses i mudes i, de tant en tant, un raig de llum de la lluna feia brillar una punta d'acer d'entre l'ombra.

El castell en calma dibuixava una gran silueta negra. Ara només brillaven dues finestres de la planta baixa.

De sobte una veu imponent cridà:

—Endavant! Maleït siga! A l'atac! Fills meus!

Llavors, en un tancar i obrir d'ulls, les portes, els contravents i els vidres s'ensorraren sota una flota d'homes que s'abalançaren, ho trencaren i ho rebentaren tot i envaïren la casa. En un instant, cinquanta soldats armats fins als cabells assaltaren la cuina on Walter Schnaffs descansava pacíficament i mentre li apuntaven el pit amb cinquanta fusells carregats, li donaren la volta violentament, l'agafaren i el lligaren de cap a peus.

Panteixava amb estupor, estava massa desorientat per entendre el que estava succeint, estabornit i amb por.

I tot de sobte, un militar imponent engalanat d'or li posà el peu sobre la panxa i vociferà:

—Ara és el meu presoner, entreguis!

El prussià només entengué la paraula «presoner» i gemegà: «*ja, ja, ja*»

L'aixecaren i el lligaren a una cadira, després els vencedors l'examinaren amb molta curiositat mentre esbufegaven com balenes. Alguns d'entre ells s'assegueren de tanta emoció i cansament.

Mentrestant ell somreia, per fi era presoner!

Un altre oficial entrà i pronuncià:

—Coronel, els enemics han fugit: molts d'ells semblen ferits. Seguim mantenint el control del territori.

El militar corpulent, que s'estava eixugant el front, cridà: «Victòria!»

I escriví en un petit bloc de notes que tragué de la butxaca:

«Després d'una ferotge batalla, els prussians han hagut de recular i s'han endut els morts i els ferits, que estíem en cinquanta homes fora de combat. Diversos d'ells han quedat a les nostres mans».

L'oficial jove prosseguí:

—Quines mesures he de prendre, coronel?

El coronel respongué:

—Ens replegarem per evitar que tornin amb una ofensiva amb artilleria i forces superiors.

I donà l'ordre de tornar a marxar.

La formació es tornà a formar en l'ombra, sota els murs del castell, i es posà en moviment, envoltant per tots els costats Walter Schnaffs, que havia estat lligat i sostingut per sis combatents amb el revòlver a mà.

S'enviaren tropes de reconeixement per inspeccionar la ruta. Avançaven amb prudència i s'aturaven de tant en tant.

A trenc d'alba arribaren a la Sots-Prefectura de La Roche-Oysel, la Guàrdia Nacional de la qual havia obtingut aquella victòria militar.

La població esperava ansiosa i amb excitació. Quan veieren el casc del presoner, romperen els aldarulls. Les dones alçaven els braços, les velles ploraven i un ancià llançà la seva crossa al prussià i ferí el nas d'un dels seus vigilants.

El coronel cridà:

—Assegureu-vos que el captiu estigui segur!

Arribaren per fi a l'ajuntament. S'obrí la presó i llançaren en Walter Schnaffs a dins, deslligat.

Dos-cents homes armats feren guàrdia al voltant de l'edifici.

Llavors, malgrat els símptomes d'indigestió que el turmentaven des de feia temps, el prussià, boig d'alegria, es posà a ballar, a ballar bojament, mentre reia frenèticament, alçava els braços i les cames fins que en un moment donat caigué, esgotat, als peus de la paret.

Ja era presoner! Estava salvat!

Fou d'aquesta manera que es recuperà el castell de Champignet de les mans de l'enemic després de només sis hores d'ocupació.

El coronel Ratier, comerciant de teles, fou condecorat per haver resolt aquell conflicte al capdavant de la Guàrdia Nacional de La Roche Oysel.

4.1. Problemes de traducció de vocabulari i d'estil

Original	Categoria gramatical	Categoria pragmàtica	Traducció	Comentari
Brasserie	Substantiu	Estàndard	Cerveseria	En el seu sentit original, <i>Brasserie</i> fa referència a una fàbrica de cerveses o a un local on serveixen cervesa casolana. No és el mateix que una braseria (<i>grill</i> en francès) o que una taverna, on la cervesa no és casolana.
De quel <u>côté</u> ?	Substantiu	Argot militar	En quin <u>bàndol</u> ?	En aquest cas <i>côté</i> no vol dir «costat» sinó «bàndol» donada la situació bèl·lica de la història.
Casque à pointe	Substantiu	Estrangerisme	Casc de punta (<i>Pickelhaube</i>)	Tipus de casc militar emblemàtic de l'exèrcit prussià. He decidit posar el terme en alemany entre parèntesis per tal de remarcar que és el tipus de casc en concret de l'exèrcit prussià i no un casc de punta qualsevol.
Saucisson	Substantiu	Estrangerisme	Bratwurst	Entre les opcions que se m'havien acudit (salsitxa, Frankfurt, embotit i Bratwurst) he escollit «Bratwurst» perquè, a part d'englobar els diversos tipus d'embotits alemanys, té un caire exòtic que fa pensar directament a Alemanya, cosa que «embotits», amb un

				significat semblant, no aconsegueix.
Domestique	Substantiu	Estàndard	Servent	He buscat una paraula sense gènere donat que no s'especifica en el text original.
Bonne	Substantiu	Terme col·loquial	Criada	S'entén que la persona viu al castell, i per tant no és una minyona sinó una criada.
Nom d'un nom	Interjecció	Terme col·loquial	Maleït siga	S'intenta evitar la blasfèmia <i>nom de Dieu</i> i he intentat trobar una expressió equivalent.
Ya ya ya	Adverbi	Estrangerisme	Ja, ja, ja	En el text original mostra la pronunciació francesa de <i>Ja</i> (sí en alemany), però en la traducció he preferit mostrar l'ortografia original de la paraula i l'he posat en cursiva.
Agenda de commerce	Substantiu	Estàndard	Bloc de notes	La traducció literal és «agenda de negocis/comerç» però he preferit optar per «bloc de notes» atès que, al meu parer, queda més natural i el fet d'especificar que és de negocis és innecessari.
Colonne	Substantiu	Argot militar	Formació	En un sentit militar, la paraula pren el significat de «formació» o «fila» i no pas de «columna».
Sous-préfecture	Substantiu	Institucional	Sots-Prefectura	És la traducció canònica que reben els caps de districte en català.

La Roche-Oysel	Nom propi	Enciclopèdic	La Roche-Oysel	És un topònim inventat de l'autor i per tant l'he deixat amb la grafia original.
Garde nationale	Nom propi	Institucional	Guàrdia Nacional	És la traducció canònica de la milícia ciutadana que va existir a França entre 1789 i 1871
Maison de ville	Substantiu	Ús arcaic	Ajuntament	Encara que actualment el significat de <i>maison de ville</i> sigui «casa adossada», antigament tenia el mateix significat que <i>hôtel de ville</i> . A França, el terme <i>hôtel de ville</i> designa generalment l'ajuntament principal d'un municipi important, sobretot si aquest disposa de <i>mairies</i> en els districtes perifèrics.
Château de Champignet	Nom propi	Enciclopèdic	Castell de Champignet	És un topònim inventat de l'autor i per tant l'he deixat amb la grafia original.

A part dels problemes lexicals i culturals de la narració, he destacat altres problemes gramaticals i d'estil que m'agradaria remarcar.

L'autor fa un ús repetitiu de connectors com *alors* i *puis*, la repetició dels quals en català quedaria feixuc. És per aquesta raó per la qual he decidit adoptar propostes diverses segons el context. En alguns casos he optat per traduir-los amb diferents sinònims «*després*, *aleshores*, *llavors*», altres cops els he traduït simplement amb la conjunció «*i*» i fins i tot amb un punt o una coma quan era el més natural en català.

Una diferència gramatical del francès amb el català i que aquest autor fa servir repetides vegades és l'ús de gerundis, que he transformat en la gran majoria amb diferents

recursos lingüístics. Un dels recursos ha estat l'ús d'adverbis causals «*perquè, ja que, atès que*»: « [...] *mais surtout pour les baïonnettes, se sentant incapable de manœuvrer assez vivement cette arme* [...] → [...] però sobretot envers les baionetes atès que se sentia incapaç de maniobrar amb agilitat aquella arma [...]». Un altre era l'ús de l'infinitiu quan la frase m'ho permetia: «[...] *ils n'étaient pas riches, malgré les dettes qu'il avait contractées en partant pour leur laisser quelque argent.* → [...] no eren rics, malgrat els deutes qui havia assumit en marxar per deixar-los una mica de diners». Finalment, un altre recurs ha estat l'ús de l'adverbi «*mentre*»: «[...] *des paquets de nourriture lui descendaient coup sur coup dans l'estomac, gonflant sa gorge en passant.* → [...] els manats de menjar li baixaven un per un a la panxa mentre se li inflava la gola en empassar.»

Una altra diferència gramatical és l'ús dels participis com a adjectius o substantius en alguns verbs en què en català no es permetria, en aquests casos, o bé he trobat un sinònim (*Ces francs-tireurs, des enragés sans loi ni discipline* → Els franc-tiradors, persones empedreïdes sense llei ni disciplina), o bé he alterat la frase convertint l'adjectiu o el substantiu en una oració subordinada o afegint una preposició ([...] *il apparut, casqué* [...] → [...] es col·locà, amb el casc posat [...])

Un tret característic de l'autor és l'ús extens de comparacions. Algunes d'elles les he traduït per equivalents en català (*un bois grand comme la main* → un bosc petit com un ratolí) i d'altres, o bé sense equivalent o bé que considerava que la comparació de l'autor era superior a l'equivalent català, les he traduït literalment ([*Les Français* [...] *arrivaient en bondissant comme un troupeau de chèvres.* → Els francesos [...] es precipitaven com un ramat de cabres.)

Molts dels termes de l'exèrcit en francès tenen un equivalent exacte en català, com és el cas de coronel (*colonel*) i d'oficial (*officier*). Cal esmentar, tanmateix, que, encara que no apareguin en aquest text, hi ha certs graus militars francesos que no tenen una equivalència directa al català, com és el cas de *brigadier* (antigament era el rang intermedi entre *coronel* i *general* a Espanya; actualment se l'anomena *General de Brigada*, i és un rang diferent al de *Brigada*) i de *Général de corps d'Armée* (és el nom actual que rep el rang de *Lieutenant général* a França. No es pot traduir per *General de l'exèrcit* atès que aquest últim és d'un rang superior, sinó per Tinent general). En adreçar-se als militars, mentre que en francès es col·loca un

possessiu al davant del rang (*mon colonel*, [...]), com en castellà, en català no es col·loca (coronel, [...]).

5. Traducció 2 - Dos amics

Havien bloquejat un París afamat i els parisencs es queixaven. Cada cop es veien menys gorrions a les teulades i el clavegueram es buidava de mica en mica. La gent menjava el que podia.

El senyor Morissot era rellotger i es quedava molt sovint a casa. Mentre caminava entristit per un bulevard exterior un clar matí de gener, amb les mans a les butxaques dels pantalons curts i l'estómac buit, s'aturà en sec davant d'un col·lega que reconegué com a amic seu, era el senyor Sauvage, un conegut amb qui anava sovint a la vora del riu.

Abans de la guerra, cada diumenge, Morissot sortia a l'alba, amb una canya de bambú en mà i una capsa de ferro blanc a les espatlles. Agafava el ferrocarril en direcció Argenteuil, i baixava a Colombes. Després anava fins a l'île Marante a peu. Tot just arribava a aquest indret d'ensomni, es posava a pescar, i així feia fins a caure la nit.

Cada diumenge trobava un homenet rabassut i jovial al carrer Notre-Dame-de-Lorette, el senyor Sauvage, que era mercer, un altre fanàtic de la pesca. Sovint passaven mig dia junts, amb la línia de pesca a la mà i els peus suspesos sobre el corrent del riu. És així com van forjar una amistat.

Alguns dies no es parlaven i d'altres conversaven una mica, però s'entenien perfectament sense dir-se ni mot atès que tenien gustos semblants i sensacions idèntiques.

Al voltant de les deu del matí dels dies primaverals, el sol rejuenit causava una mica de boira que fluïa al ritme del riu i transmetia, a les espatlles dels dos pescadors obstinats, una calor que feia olor de nova estació. Morissot a vegades li deia al seu company de pesca: «Oh! Quin plaer!» i el senyor Sauvage responia: «No hi ha res de millor». I allò els era suficient per entendre's i apreciar-se mútuament.

Al final dels dies de tardor, el cel agafava un color rogenc a mesura que el sol es ponia, i aquest últim dibuixava núvols escarlates a les profunditats del riu que, de mica en mica, quedava tenyit amb un color porpra. Les flames envaïen l'horitzó i tintava els dos amics d'un vermell que recordava el foc. El sol daurava els arbres ataronjats i tremolaven com si es tractés d'un calfred hivernal. El senyor Sauvage mirava en Morissot i pronunciava, amb un

somriure: «Quin espectacle!» i un Morissot meravellat responia, sense treure-li l'ull de sobre al suro: «Molt millor que el boulevard, oi?»

Tan aviat es reconegueren, es donaren la mà enèrgicament i, plens d'emoció de trobar-se en una circumstància tan poc habitual, el senyor Sauvage murmurà, amb un sospir: «Quantes coses han passat des que ens vam veure!» Morissot replicà amb un aire decaigut: «I quin dia avui! El primer de l'any en què fa bon temps».

I certament el cel era clar i amb molta llum.

Es posaren a caminar un al costat de l'altre, melancòlics i tristos. Morissot tornà a parlar: «I la pesca? Quins bons records, eh!»

El senyor Sauvage li preguntà: «Quan hi tornarem?»

Entraren a un petit cafè i begueren una absenta junts; després es posaren de nou a passejar.

Morissot s'aturà de sobte: «En fem una altra?» El senyor Sauvage assentí: «Com vostè mani». I entraren a un celler.

Sortiren d'allà desorientats, marejats, com si estiguessin en dejú però tinguessin la panxa plena d'alcohol. Feia bon temps, i una brisa els acariciava el rostre.

L'aire tebi aconseguí embriagar el senyor Sauvage. Es parà en sec i digué: «I si hi anéssim?»

—A on?

—A pescar, és clar.

—Però a on?

—A la nostra illa. L'avançada francesa és al costat de Colombes. Conec el coronel Domoulin, ens deixarà passar sense cap problema.

Morissot estremí de desig: «Ja està, decidit!» I se separaren per anar a buscar els seus equips de pesca.

Una hora més tard, caminaven un al costat de l'altre per una gran carretera. Després arribaren a la vil·la que ocupava el coronel, que somrigué en sentir la seva petició i acceptà. Es posaren en marxa de nou amb una autorització sota el braç.

Poc després franquejaren l'avançada i travessaren Colombes, que es trobava abandonat. Es trobaren a la vora d'uns petits vinyars que baixaven fins al Sena. Era al voltant de les onze del matí.

Just davant, el poble d'Argenteuil semblava mort. Els turons d'Orgemont i de Sannois dominaven tot el paisatge. La gran plana que va fins a Nanterre estava buida, completament buida, amb els seus cirerers nus i les seves terres grises.

El senyor Sauvage murmurà, mentre assenyalava els cims: «Els prussians són allà a dalt!» I la imatge d'aquest paisatge desèrtic paralitzà i inquietà aquests dos homes.

«Els prussians!» No s'hi havien posat mai a pensar, però els sentien allà, al voltant de París, des de feia mesos. Destruïen el país, massacraven a la gent, ho saquejaven tot, provocaven fam; eren invisibles i alhora totpoderosos. Una mena de por supersticiosa s'ajuntà amb l'odi que sentien envers aquell poble desconegut i victoriós.

Morissot balbucejà: «I si anéssim a buscar-los?»

El senyor Sauvage respongué, amb aquella plagasitat típica parisenca que sembla que ho arreglés tot:

«Els oferirem un peix fregit.»

No obstant això, vacil·laren sobre si aventurar-se cap al camp, intimidats pel silenci que emanava de l'horitzó.

Finalment, el senyor Sauvage es decidí: «Anem-hi, endavant! Però amb precaució.» I baixaren cap al vinyar, amb l'esquena corbada, derrapant, aprofitant els matolls per cobrir-se, amb els ulls atents i l'orella ben oberta.

Només quedava una franja de terra nua per travessar per tal d'arribar a la riba del riu. Només es preocupaven de cobrir-se, i un cop arribaren a la riba, s'agotzonaren dins dels rosers secs.

Morissot col·locà la galta sobre el terra per tal d'escoltar si hi havia algú al voltant. No sentí res. Estaven sols, completament sols.

Se sentiren alleujats i es posaren a pescar.

Just davant seu, l'île Marante, abandonada, els amagava de l'altra riba. La caseta del restaurant estava tancada, semblava abandonada des de feia anys.

El senyor Sauvage prengué el primer gobi, Morissot n'agafà el segon. Així durant molt de temps, constantment aixecant les línies de pesca amb els animalets platejats bellugant-se al final de la llinya: una pesca realment extraordinària.

Ficaren amb delicadesa els peixos en una xarxa de malla ben estreta, que els mullava els peus a mesura que queien les gotes. I sentiren una alegria meravellosa, aquella alegria que s'apodera de vosaltres quan gaudiu d'un plaer del qual heu estat privats des de feia temps.

La calor del sol els corria per les espatlles; ja no sentien res; ja no pensaven en res; la resta del món ja no existia; estaven pescant.

Però de sobte un soroll ensordidor que semblava venir de sota terra feu tremolar el terra. El canó es posà a retronar.

Morissot girà el cap i per sobre de la riba veié, allà a baix a l'esquerra, la gran silueta del Mont Valérien, amb un martinet blanc a la façana, que acabava d'escopir una boira de pólvora.

I tot seguit un segon núvol de fum sortí del cim de la fortalesa, i uns segons més tard, ressonà una nova detonació.

Després en vingueren d'altres, i en alguns moments, la muntanya expulsava el seu alè de mort, deixava anar uns vapors lletosos que pujaven lentament cap al cel calm, produint un núvol a sobre seu.

El senyor Sauvage alçà les espatlles: «Esperi, que tornen a començar» digué.

Morissot, mentre mirava amb ànsia com el plom del seu suro s'ofegava amb cada cop, fou posseït per la ràbia que agafen els homes pacífics contra aquests colèrics que lluitaven d'aquesta manera, i rondinava: «S'ha de ser estúpid per morir així.»

El senyor Sauvage continuà: «Pitjor que els animals.»

I Morissot, que acabava d'agafar un alburn, declarà: «I pensar que sempre serà així mentre hi hagi govern.»

El senyor Sauvage el parà en sec: «La República no hauria declarat mai la guerra...»

Morissot l'interrompí: «Amb els reis tenim la guerra fora del territori, i amb la República la tenim a dins.»

I es posaren a discutir tranquil·lament, intentant resoldre els grans problemes polítics amb una raó sana dels homes afables i tossuts. Estaven d'acord en un punt, i és que mai no serem lliures. I el Mont Valérien seguia retrunyint sense repòs, demolint a cops de canó les cases franceses, destrossant vides, esclafant éssers, posant fi a tants somnis, a tantes alegries per venir, a tanta felicitat esperada, originant en el cor de les dones, en el cor de les noies, en el cor de les mares, allà, en un altre país, un sofriment que no acabaria mai.

«Així és la vida,» declarà el senyor Sauvage.

«Millor digues que així és la mort» reprengué Morissot mentre reia.

Però s'estremiren horroritzats en sentir com alguna cosa acabava de passar per darrere seu i, després de girar el cap, s'adonaren que quatre homes, quatre homenots armats, amb barba, vestits amb lliurea com si fossin servents i amb una gorra plana per pentinat, els apuntaven amb el fusell.

Se'ls hi escaparen les línies de pesca d'entre les mans i es posaren a baixar el riu.

En pocs segons foren capturats, lligats, agafats i llançats dins d'una barca i traslladats a l'illa.

Darrere de la casa que creien haver vist abandonada, veieren una vintena de soldats alemanys.

Una mena de gegant pelut, que fumava una gran pipa de porcellana mentre estava assegut a cavall d'una cadira, els preguntà, amb un francès excel·lent: «I què, senyors, han tingut una bona pesca?»

Llavors un soldat col·loca als peus de l'oficial la xarxa plena de peixos que s'havia preocupat de portar. El prussià somrigué: «Eh! Eh! Ja veig que no anat pas malament. Però no es tracta d'això. Escolteu-me i no us passarà res.»

«Per mi, vostès són espies enviats per vigilar-me. Els agafo i els afusello. Feien veure que pescaven per tal de dissimular les seves intencions. Han parat a les meves mans, pitjor per vostès, això és la guerra.

«Però com que han sortit per l'avançada, segurament tenen una consigna per poder entrar. Donin-me aquesta consigna i tindrè pietat.»

Els dos amics, ben pàl·lids, un al costat de l'altre, amb les mans tremolant dels nervis, no deien ni mot.

L'oficial prosseguí: «Ningú no ho sabrà mai, tornaran amb tota tranquil·litat. El secret desapareixerà amb vostès. Si s'hi neguen, això significa la mort, i ara mateix. És la seva decisió.»

Seguiren immòbils, sense obrir la boca.

El prussià, tot tranquil, seguí mentre assenyalava el riu: «Pensin que d'aquí a cinc minuts seran al fons d'aquest riu. En cinc minuts! Tenen pares, suposo.»

El Mont Valérien seguia retrunyint.

Els dos pescadors seguien dempeus i ben callats. L'alemany donà unes ordres en el seu idioma. Després mogué la seva cadira per allunyar-se dels presoners, i dotze homes es col·locaren a vint passos d'ells, amb el fusell als peus.

L'oficial continuà: «Els dono un minut, ni un segon més.»

Llavors s'aixecà de cop, s'apropa als dos francesos, agafà Morissot pel braç, s'allunyaren i li digué, en veu baixa: «Ràpid, digui'm la consigna. El seu company no sabrà res, farà veure que m'apiado de vostès.»

Morissot no respongué.

Així que el prussià agafà el senyor Sauvage i li feu la mateixa pregunta.

El senyor Sauvage no respongué.

Es tornaren a trobar un al costat de l'altre.

L'oficial donà unes ordres i els soldats aixecaren les armes.

Aleshores, Morissot dirigí la mirada cap a la xarxa plena de gobis que havien deixat sobre l'herba a pocs passos d'ell.

Un raig de sol feu brillar el munt de peixos que encara es bellugaven i sentí com defallia. Malgrat els seus esforços, se li ompliren els ulls de llàgrimes.

Balbucejà: «Adéu senyor Sauvage.»

«Adéu senyor Morissot» respongué.

S'estrenyeren la mà, tremolaven de cap a peus.

L'oficial cridà: Foc!

En comptes de dotze trets, només en va haver-hi un.

El senyor Sauvage caigué de nas com un bloc. Morissot, que era més gros, oscil·là, pivotà i caigué tort sobre el seu company, boca amunt, mentre la sang brotava de la seva túnica foradada a l'alçada del pit.

L'alemany donà noves ordres.

Els seus homes es dispersaren, i tornaren amb unes cordes i unes pedres que lligaren als peus dels cossos. Després els portaren a la riba.

El Mont Valérien no parava de retrunyir i estava envoltat d'una muntanya de fum.

Un parell de soldats prengueren Morissot pel cap i per les cames, i dos altres agafaren el senyor Sauvage de la mateixa manera. Balancejaren els cossos amb força i els llançaren ben lluny. Dibuixaren una corba i després s'enfonsaren, dempeus, atès que la pedra els estirava els peus cap a baix.

L'aigua saltà, bombollejà, s'estremí, i després es calmà, mentre que unes petites ones seguien arribant a la riba.

Una mica de sang flotava en l'aigua.

L'oficial, sempre tan serè, digué a mitja veu: «Ara ja és el torn dels peixos.»

Després entraren a la casa.

De sobte es fixà en la xarxa plena de gobis que hi havia sobre l'herba. El prengué, l'examinà, somrigué i cridà: «Wilhelm!»

Un soldat acudí cap a ell, amb un davantal blanc. El prussià li donà la pesca dels dos afusellats i li ordenà: «Fregeix-me ara mateix aquests peixets mentre encara estan vius. Estarà deliciós.»

Tot seguit tornà a fumar de la pipa.

5.1. Problemes de traducció de vocabulari i d'estil

Original	Categoria gramatical	Categoria pragmàtica	Traducció	Comentari
Boulevard extérieur	Nom propi	Enciclopèdic	Bulevard exterior	El Bulevard perifèric que envolta París té dues vies concèntriques: El Bulevard interior, on els vehicles circulen en sentit horari, i el Bulevard exterior, on els vehicles circulen en sentit contrari a les agulles del rellotge. Al Bulevard també se'l pot anomenar «ronda».
Ligne	Substantiu	Terminologia de pesca	Línia de pesca	En l'àmbit de la pesca, la línia és el fil al final del qual es col·loca l'ham.
Verte	Substantiu	Argot popular	Absenta	Se l'anomena <i>verte</i> , <i>fée verte</i> o <i>bleu</i> a causa del color que agafa aquesta beguda espirituosa en l'última etapa de destil·lació. L'absenta s'introdueix a París a mitjans del segle XIX i esdevingué ràpidament una beguda molt popular entre els bohemis. <i>L'heure verte</i> feia referència a l'hora en què es consumia aquesta beguda, a les 17h.

Marchand de vins	Substantiu	Ús arcaic	Celler	Equival a <i>cave à vin</i> en francès actual. En francès fa referència a la persona que ven el vi, però es fa servir com a locatiu quan va introduït per la preposició <i>chez</i> . En català, «celler» es refereix tant al lloc on s'elabora i es guarda el vi, com a la botiga on es ven.
Avant-poste	Substantiu	Argot militar	Avançada	En l'àmbit militar, és aquella partida de soldats que es col·loca al davant del gros de les forces.
Colonel	Substantiu	Terminologia militar	Coronel	Tant en l'exèrcit espanyol com en el francès, el rang de coronel es un grau intermedi entre «tinent coronel» (<i>Lieutenant-colonel</i>) i «general de brigada» (<i>Général de brigade</i>). En el seu origen, el coronel era aquell que dirigia una formació (<i>colonne</i>).
Grand'route	Substantiu	Estàndard	Gran carretera	Per tal d'evitar anacronismes, no l'he traduït com a «autovia» ni «autopista» encara que aquestes serien les traduccions actuals.
Villa	Substantiu	Estàndard	Vil·la	En el segle XIX, la burgesia fa construir moltes vil·les al voltant de París, sobretot en la

				zona de <i>Haut-de-Seine</i> , com a cases d'estiueig.
Friture	Substantiu	Estàndard / argot de telecomunicacions	Peix fregit	Per analogia al so que fa el peix al fregir-se, es fa servir aquest mot per designar una interferència radiofònica. No obstant això, en el setge de París no es va fer servir la tecnologia de radiocomunicació donat que encara no estava desenvolupada.
Mont-Valérien	Nom propi	Enciclopèdic	Mont Valérien	El narrador fa servir <i>Mont-Valérien</i> com a metonímia del fort que es troba en aquest mont. El fort va ser molt important durant el setge de París i la lluita contra la comuna.

La narració *Deux amis*, el títol del qual he traduït com a «Dos amics» presenta certes característiques que exposaré a continuació:

Atès que la narració succeeix a París i als afores d'aquesta ciutat, hi apareixen noms propis de carrers i de ciutats o pobles. Són exemples de carrers de París *Notre-Dame-de-Lorette* i de pobles o ciutats de la perifèria *Argenteuil* i *Colombes*. A part, també hi són presents noms geogràfics com *île Marante* i *Mont-Valérien*. Sempre hi quan no hi hagués una traducció canònica d'aquests noms al català, com és el cas de *Mont-Valérien*, que es tradueix sense el guió i amb l'accent «Mont Valérien», he mantingut els noms amb la grafia francesa. En quant al nom dels dos personatges, a *Morissot* no li he afegit l'article, per donar un enfocament d'estrangerització, i per a *M. Sauvage* l'he traduït com a «senyor Sauvage».

En el text apareixen moltes descripcions i això presenta certes dificultats. Moltes de les descripcions són llargues i recarregades «*À l'automne, vers la fin du jour, quand le ciel, ensanglanté par le soleil couchant, jetait dans l'eau des figures de nuages écarlates, empourprait le fleuve entier, enflammait l'horizon, faisait rouges comme du feu les deux amis, et dorait les arbres roussis déjà, frémissants d'un frisson d'hiver.*» i amb molta presència de participis i gerundis que no són genuïns en català. A més a més, l'autor fa un ús repetitiu de personificacions, com en la primera oració de la narració «*Paris était bloqué, affamé et râlant.*» que en alguns casos es pot mantenir en català, però en d'altres s'ha d'adaptar a l'idioma d'arribada. El narrador també dona un ús extens d'adjectius i de verbs per descriure una àmplia ventall de sensacions i emocions que senten en els personatges (*frémir, morne, émerveillé, tressaillir*) i també per descriure el seu to de veu (*dire à mi-voix, dire à voix basse*)

Sovint el subjecte en les oracions no es troba al principi de la frase sinó més endavant, i amb molts incisos «*Comme il se promenait tristement par un clair matin de janvier le long du boulevard extérieur, les mains dans les poches de sa culotte d'uniforme et le ventre vide, M. Morissot, horloger de son état et pantouflard par occasion, s'arrêta net devant un confrère qu'il reconnut pour un ami.*» Hi ha casos en què es pot mantenir aquest ordre en català, però hi ha d'altres en què es dificultaria la seva lectura donat que en català aquesta figura retòrica és menys usual.

Mentre que les converses entre els dos personatges principals són col·loquials i fan ús d'expressions familiars (*en voilà des événements*), tant entre ells com al dirigir-se a altres personatges fan un tractament de *vous* en francès que he mantingut amb un «vostè» en català.

L'autor té un estil personal en diversos aspectes de l'escriptura d'aquesta narració. En quant a l'ús del temps verbal, es fa servir el *passé simple* en francès que he traslladat en passat simple en català. A part, donat que hi ha moltes converses en el text, apareix contínuament un verb introductori quan parla un dels personatges (*murmurer, balbutier, reprendre, déclarer*). A més a més, fa moltes enumeracions i fa servir verbs i adjectius gairebé sinonímics «*L'eau rejaillit, bouillonna, frissonna, puis se calma*». L'autor va alternant entre frases molt llargues i frases molt curtes (*Je vous prends et je vous fusille / tant pis pour vous ; c'est la guerre / Si vous refusez, c'est la mort, et tout de suite. Choisissez.*) i això fa que el text tingui un ritme particular.

A més de les enumeracions, també fa ús de repeticions sovint (Morissot ne répondit rien. / M. Sauvage ne répondit pas. // ouvrant en des cœurs de femmes, en des cœurs de filles, en des cœurs de mères) que he mantingut en català per ser fidel a l'estil de l'autor, però que a vegades poden sonar un poc estranyes i repetitives. Un altre aspecte curiós del narrador és que a vegades es dirigeix directament al lector: « [...] une joie délicieuse les pénétrait, cette joie qui vous saisit quand on retrouve un plaisir aimé dont on est privé depuis longtemps ». Aquest fet estreny la distància entre el narrador i el lector i fa que el lector se senti identificat amb el text.

La narració gira al voltant de dos grans temes, la pesca i el setge de París. És per això que hi apareix vocabulari de pesca (*ligne, canne, goujon, alburn, filet à mailles, plume* i *flotteur*) i vocabulari militar (*gronder, tonner* i *fusil*).

6. Referències culturals implicades en les narracions

Ambdues narracions succeeixen en el període de la guerra francoprussiana. No obstant això, la situació d'una i de l'altra són diferents. En la primera narració, *L'aventure de Walter Schnaffs*, la història es desenvolupa en el camp de batalla, mentre que en la segona narració, *Deux amis*, tot succeeix durant el setge de París. És per aquesta raó que analitzaré les dues narracions per separat.

L'aventure de Walter Schnaffs té la curiositat que, encara que l'autor és francès, està escrit des del punt de vista d'un prussià. Després de la guerra, i donada la victòria alemanya i la humiliació de França per part d'aquest últim, neix a França un moviment germanofòbic i de propaganda antialemanya.¹² Per tant, la publicació d'una narració des del punt de vista d'un alemany és, donada l'època, més revolucionari del que un pot pensar. No se sap si Guy de Maupassant va concebre el personatge de Walter Schnaffs com a explorador o si simplement el seu coronel va escollir uns soldats a l'atzar, però quan la seva tropa es dirigeix cap a la Normandia, el fan servir perquè faci un reconeixement de la zona. Al final de la narració, Walter Schnaffs és capturat com a presoner. Curiosament, el nombre de presoners francesos en territori alemany era molt superior al nombre de presoners alemanys en territori francès: 371.981 soldats i 11810 oficials francesos presoners en Alemanya contra menys de 40.000 alemanys capturats per l'exèrcit francès.¹³

Deux amis passa a París durant el setge. Cal destacar que la narració passa durant el setge però no durant la comuna. El setge era una estratègia militar que van fer servir sovint els prussians durant la guerra (Metz, Estrasburg, Bitche, Belfort). Els dos personatges principals són persones ordinàries que no participen en la protecció de París ni en cap conflicte bèl·lic. En el text es fa referència a la gana i al descontentament dels parisencs «*Paris était bloqué, affamé et râlant*». En pocs mesos del començament del setge, l'índex de mortalitat es va duplicar a causa de la manca de menjar i de les malalties.¹⁴ La manca d'aliment era tan greu que es van matar els animals del zoo (*jardin des Plantes*) i del *Jardin*

¹² Wikipédia, 'Antigeranisme'

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Antigeranisme#Du_XIXe_siècle_à_la_Première_Guerre_mondiale> [accessed 9 May 2019].

¹³ François. Roth, *La Guerre de 1870* (Fayard, 1990).

¹⁴ Morris.

d'acclimatisation i el servien en els restaurants i carnisseries.¹⁵ Quan es van acabar els animals, la gent va recórrer a menjar-se les rates del clavegueram, i és al que fa referència l'autor al principi de la narració.¹⁶ També es va fer servir els globus aerostàtics per tal de transportar correu civil i militar, menjar i fins i tot passatgers, com Léon Gambetta.¹⁷ Les classes populars van quedar molt afectades a causa de l'aturada de les activitats econòmiques. París estava protegida per forts vigilats per soldats i per coronels. París era pràcticament l'única capital d'Europa que encara estava emmurallada. Els murs van ser enderrocats entre 1919 i 1929.¹⁸ L'avançada era la primera línia de defensa contra els alemanys. En la narració, el coronel dona una autorització als protagonistes i un cop els protagonistes travessen l'avançada, està tot desert. Això no vol dir que no sigui perillós, com es veu reflectit posteriorment en el llibre. Per tal de tenir temps i espai de maniobra i de reacció, els exèrcits francesos intentaven allunyar-se de l'alemany i viceversa; és per això que queda un espai lliure entre ells. Quan el coronel alemany els captura, els demana una contrasenya i no pas una autorització, segurament perquè pensa que els dos personatges formen part de l'exèrcit francès en comptes de ser civils.

¹⁵ Canal Académie, 'Les Expériences Gastronomiques Du Siège de Paris En 1870' <<https://www.canalacademie.com/ida3460-Les-experiences-gastronomiques-du-siege-de-Paris-en-1870.html>> [accessed 10 May 2019].

¹⁶ Renaud. Gagneux, Denis. Prouvost, and Emmanuel. Gaffard, *Sur Les Traces Des Enceintes de Paris : Promenades Au Long Des Murs Disparus* (Paris: Parigramme, 2004).

¹⁷ Jules Clarétie, *Histoire de La Révolution de 1870-71* (Paris) <https://fr.wikipedia.org/wiki/Ballon_monté> [accessed 10 May 2019].

¹⁸ Gagneux, Prouvost, and Gaffard.

7. Conclusió

L'objectiu que m'havia proposat al principi del treball era aprofundir els meus coneixements sobre la guerra francoprussiana i el setge de París per tal de fer una traducció més completa de les dues narracions que vaig escollir de Guy de Maupassant i després veure com es reflectien els aspectes històrics d'aquesta època en els textos.

Mitjançant la recerca d'informació d'aquests esdeveniments, he assolit els coneixements necessaris per tal de fer una traducció amb un vocabulari específic. No només m'ha ajudat a fer la traducció, sinó que també m'ha servit per comprendre millor la França del segle XIX, que em serà de gran utilitat a l'hora de traduir textos francesos d'aquesta època.

A part dels coneixements que he adquirit amb la recerca d'informació, aquest treball també m'ha ajudat a organitzar-me millor de cara a un treball d'aquestes característiques. Un Treball de Fi de Grau té un rigor acadèmic al qual no estava acostumat i amb la realització d'aquest treball m'he habituat a treballar amb fonts de documentació i a citar en tots els casos. A més a més, la llargària i el pes del treball han fet que m'hagués d'organitzar el temps d'una manera més productiva del que estic acostumat.

A l'hora de traduir, no només es tracta de buscar equivalències lèxiques i sintàctiques, sinó que també requereix una documentació i un coneixement del tema que es tracta en el text. Donat que la majoria de textos que havia traduït fins ara tractaven temes de coneixement general, no havia hagut de documentar-me d'una manera tan exhaustiva. Aquest treball m'ha ensenyat a buscar informació de manera més eficient i a decidir quina informació és rellevant per la tasca que he de dur a terme.

De cara a un treball més extens, m'hauria agradat fer una comparació amb les traduccions ja existents de les narracions. Tant en el cas de *L'aventure de Walter Schnaffs* com en el cas de *Deux amis*, existeixen la traducció al castellà i a l'anglès, però són amateurs. Tant en una com en l'altra, com que no són canòniques, existeixen diverses traduccions que no han estat publicades per editorials, i que, per tant, poden contenir errors. No obstant això, el fet de comparar aquestes traduccions amb la meua m'haurien ajudat a veure les diferents opcions a les quals es pot optar a l'hora de traduir el mateix text.

8. Bibliografia

Canal Académie, 'L'armistice Du 26 Janvier 1871'

<<https://www.canalacademie.com/ida3697-L-armistice-du-26-janvier-1871.html>> [accessed 13 December 2018]

Canal Académie, 'Les Expériences Gastronomiques Du Siège de Paris En 1870'

<<https://www.canalacademie.com/ida3460-Les-experiences-gastronomiques-du-siege-de-Paris-en-1870.html>> [accessed 10 May 2019]

'Category:Paris Commune Photographs - Wikimedia Commons'

<https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paris_Commune_photographs> [accessed 9 May 2019]

Clarétie, Jules, *Histoire de La Révolution de 1870-71* (Paris)

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Ballon_monté> [accessed 10 May 2019]

Encyclopédie Larousse, 'La Commune 18 Mars-27 Mai 1871'

<https://www.larousse.fr/encyclopedie/divers/la_Commune/114248> [accessed 13 December 2018]

Gagneux, Renaud, Denis Prouvost, and Emmanuel Gaffard, *Sur Les Traces Des Enceintes de Paris : Promenades Au Long Des Murs Disparus* (Paris: Parigramme, 2004)

Herodote, '1870-1871 - La Guerre Franco-Prussienne En Bref'

<https://www.herodote.net/1870_1871-synthese-543.php> [accessed 10 December 2018]

———, '19 Septembre 1870 - 28 Janvier 1871 - Siège de Paris'

<https://www.herodote.net/histoire/evenement.php?jour=18700919&ID_dossier=508> [accessed 10 December 2018]

L'internaute, 'Guy de Maupassant : Biographie de l'auteur Réaliste d'Une Vie'

<<https://www.linternaute.fr/biographie/litterature/1775042-guy-de-maupassant-biographie-courte-dates-citations/>> [accessed 25 May 2019]

Mémorial Alsace Moselle, '1870 : La Guerre Franco-Prussienne et Le Rattachement de l'Alsace et de La Moselle Au Reich' <<http://www.memorial-alsace-moselle.com/le->

memorial/un-peu-d-histoire/1870-guerre-franco-prussienne-rattachement-de-lalsace-de-moselle-reich> [accessed 11 December 2018]

Morris, William O'Connor, *Moltke: A Biographical and Critical Study* (London: Ward and Downey, 1894)

<https://books.google.es/books/about/Moltke.html?id=jvoAAAAAMAAJ&redir_esc=y> [accessed 9 May 2019]

Roth, François, *La Guerre de 1870* (Paris: Fayard, 1990)

Wernerprokla, 'Traité Préliminaire de Paix Du 26 Février 1871 — Wikipédia'

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Traité_préliminaire_de_paix_du_26_février_1871#/media/Fichier:Wernerprokla.jpg> [accessed 10 May 2019]

Wikipédia, 'Antigermanisme'

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Antigermanisme#Du_XIXe_siècle_à_la_Première_Guerre_mondiale> [accessed 9 May 2019]

Wikisource, 'Contes de La Bécasse (Havard, 1894)/L'Aventure de Walter Schnaffs - Wikisource'

<[https://fr.wikisource.org/wiki/Contes_de_la_bécasse_\(Havard,_1894\)/L'Aventure_de_Walter_Schnaffs](https://fr.wikisource.org/wiki/Contes_de_la_bécasse_(Havard,_1894)/L'Aventure_de_Walter_Schnaffs)> [accessed 9 May 2019]

———, 'Mademoiselle Fifi (Recueil, Ollendorff 1898)/Deux Amis - Wikisource'

<[https://fr.wikisource.org/wiki/Mademoiselle_Fifi_\(recueil,_Ollendorff_1898\)/Deux_amis](https://fr.wikisource.org/wiki/Mademoiselle_Fifi_(recueil,_Ollendorff_1898)/Deux_amis)> [accessed 9 May 2019]

9. Annex

9.1 *L'aventure de Walter Schnaffs*

À Robert Pinchon.

Depuis son entrée en France avec l'armée d'invasion, Walter Schnaffs se jugeait le plus malheureux des hommes. Il était gros, marchait avec peine, soufflait beaucoup et souffrait affreusement des pieds qu'il avait fort plats et fort gras. Il était en outre pacifique et bienveillant, nullement magnanime ou sanguinaire, père de quatre enfants qu'il adorait et marié avec une jeune femme blonde, dont il regrettait désespérément chaque soir les tendresses, les petits soins et les baisers. Il aimait se lever tard et se coucher tôt, manger lentement de bonnes choses et boire de la bière dans les brasseries. Il songeait en outre que tout ce qui est doux dans l'existence disparaît avec la vie ; et il gardait au cœur une haine épouvantable, instinctive et raisonnée en même temps, pour les canons, les fusils, les revolvers et les sabres, mais surtout pour les baïonnettes, se sentant incapable de manœuvrer assez vivement cette arme rapide pour défendre son gros ventre.

Et, quand il se couchait sur la terre, la nuit venue, roulé dans son manteau à côté des camarades qui ronflaient, il pensait longuement aux siens laissés là-bas et aux dangers semés sur sa route : — S'il était tué, que deviendraient les petits ? Qui donc les nourrirait et les élèverait ? À l'heure même, ils n'étaient pas riches, malgré les dettes qu'il avait contractées en partant pour leur laisser quelque argent. Et Walter Schnaffs pleurait quelquefois.

Au commencement des batailles il se sentait dans les jambes de telles faiblesses qu'il se serait laissé tomber, s'il n'avait songé que toute l'armée lui passerait sur le corps. Le sifflement des balles hérissait le poil sur sa peau.

Depuis des mois il vivait ainsi dans la terreur et dans l'angoisse.

Son corps d'armée s'avancait vers la Normandie ; et il fut un jour envoyé en reconnaissance avec un faible détachement qui devait simplement explorer une partie du

pays et se replier ensuite. Tout semblait calme dans la campagne ; rien n'indiquait une résistance préparée.

Or, les Prussiens descendaient avec tranquillité dans une petite vallée que coupaient des ravins profonds quand une fusillade violente les arrêta net, jetant bas une vingtaine des leurs ; et une troupe de francs-tireurs, sortant brusquement d'un petit bois grand comme la main, s'élança en avant, la baïonnette au fusil.

Walter Schnaffs demeura d'abord immobile, tellement surpris et éperdu qu'il ne pensait même pas à fuir. Puis un désir fou de détalier le saisit ; mais il songea aussitôt qu'il courait comme une tortue en comparaison des maigres Français qui arrivaient en bondissant comme un troupeau de chèvres. Alors, apercevant à six pas devant lui un large fossé plein de broussailles couvertes de feuilles sèches, il y sauta à pieds joints, sans songer même à la profondeur, comme on saute d'un pont dans une rivière.

Il passa, à la façon d'une flèche, à travers une couche épaisse de lianes et de ronces aiguës qui lui déchirèrent la face et les mains, et il tomba lourdement assis sur un lit de pierres.

Levant aussitôt les yeux, il vit le ciel par le trou qu'il avait fait. Ce trou révélateur le pouvait dénoncer, et il se traîna avec précaution, à quatre pattes, au fond de cette ornière, sous le toit de branchages enlacés, allant le plus vite possible, en s'éloignant du lieu du combat. Puis il s'arrêta et s'assit de nouveau, tapi comme un lièvre au milieu des hautes herbes sèches.

Il entendit pendant quelque temps encore des détonations, des cris et des plaintes. Puis les clameurs de la lutte s'affaiblirent, cessèrent. Tout redevint muet et calme.

Soudain quelque chose remua contre lui. Il eut un sursaut épouvantable. C'était un petit oiseau qui, s'étant posé sur une branche, agitait des feuilles mortes. Pendant près d'une heure, le cœur de Walter Schnaffs en battit à grands coups pressés.

La nuit venait, emplissant d'ombre le ravin. Et le soldat se mit à songer. Qu'allait-il faire ? Qu'allait-il devenir ? Rejoindre son armée ? ... Mais comment ? Mais par où ? Et il lui faudrait recommencer l'horrible vie d'angoisses, d'épouvantes, de fatigues et de souffrances qu'il menait depuis le commencement de la guerre ! Non ! Il ne se sentait plus ce courage ! Il n'aurait plus l'énergie qu'il fallait pour supporter les marches et affronter les dangers de toutes les minutes.

Mais que faire ? Il ne pouvait rester dans ce ravin et s'y cacher jusqu'à la fin des hostilités. Non, certes. S'il n'avait pas fallu manger, cette perspective ne l'aurait pas trop atterré ; mais il fallait manger, manger tous les jours.

Et il se trouvait ainsi tout seul, en armes, en uniforme, sur le territoire ennemi, loin de ceux qui le pouvaient défendre. Des frissons lui couraient sur la peau.

Soudain il pensa : « Si seulement j'étais prisonnier ! » Et son cœur frémit de désir, d'un désir violent, immodéré, d'être prisonnier des Français. Prisonnier ! Il serait sauvé, nourri, logé, à l'abri des balles et des sabres, sans appréhension possible, dans une bonne prison bien gardée. Prisonnier ! Quel rêve !

Et sa résolution fut prise immédiatement :

— Je vais me constituer prisonnier.

Il se leva, résolu à exécuter ce projet sans tarder d'une minute. Mais il demeura immobile, assailli soudain par des réflexions fâcheuses et par des terreurs nouvelles.

Où allait-il se constituer prisonnier ? Comment ? De quel côté ? Et des images affreuses, des images de mort, se précipitèrent dans son âme.

Il allait courir des dangers terribles en s'aventurant seul, avec son casque à pointe, par la campagne.

S'il rencontrait des paysans ? Ces paysans, voyant un Prussien perdu, un Prussien sans défense, le tueraient comme un chien errant ! Ils le massacreraient avec leurs fourches, leurs pioches, leurs faux, leurs pelles ! Ils en feraient une bouillie, une pâtée, avec l'acharnement des vaincus exaspérés.

S'il rencontrait des francs-tireurs ? Ces francs-tireurs, des enragés sans loi ni discipline, le fusilleraient pour s'amuser, pour passer une heure, histoire de rire en voyant sa tête. Et il se croyait déjà appuyé contre un mur en face de douze canons de fusils, dont les petits trous ronds et noirs semblaient le regarder.

S'il rencontrait l'armée française elle-même ? Les hommes d'avant-garde le prendraient pour un éclaireur, pour quelque hardi et malin troupier parti seul en reconnaissance, et ils lui tireraient dessus. Et il entendait déjà les détonations irrégulières des

soldats couchés dans les broussailles, tandis que lui, debout au milieu d'un champ, s'affaissait, troué comme une écumoire par les balles qu'il sentait entrer dans sa chair.

Il se rassit, désespéré. Sa situation lui paraissait sans issue.

La nuit était tout à fait venue, la nuit muette et noire. Il ne bougeait plus, tressaillant à tous les bruits inconnus et légers qui passent dans les ténèbres. Un lapin, tapant du cul au bord d'un terrier, faillit faire s'enfuir Walter Schnaff. Les cris des chouettes lui déchiraient l'âme, le traversant de peurs soudaines, douloureuses comme des blessures. Il écarquillait ses gros yeux pour tâcher de voir dans l'ombre ; et il s'imaginait à tout moment entendre marcher près de lui.

Après d'interminables heures et des angoisses de damné, il aperçut, à travers son plafond de branchages, le ciel qui devenait clair. Alors, un soulagement immense le pénétra ; ses membres se détendirent, reposés soudain ; son cœur s'apaisa ; ses yeux se fermèrent. Il s'endormit.

Quand il se réveilla, le soleil lui parut arrivé à peu près au milieu du ciel ; il devait être midi. Aucun bruit ne troublait la paix morne des champs ; et Walter Schnaffs s'aperçut qu'il était atteint d'une faim aiguë.

Il bâillait, la bouche humide à la pensée du saucisson, du bon saucisson des soldats ; et son estomac lui faisait mal.

Il se leva, fit quelques pas, sentit que ses jambes étaient faibles, et se rassit pour réfléchir. Pendant deux ou trois heures encore, il établit le pour et le contre, changeant à tout moment de résolution, combattu, malheureux, tiraillé par les raisons les plus contraires.

Une idée lui parut enfin logique et pratique, c'était de guetter le passage d'un villageois seul, sans armes, et sans outils de travail dangereux, de courir au-devant de lui et de se remettre en ses mains en lui faisant bien comprendre qu'il se rendait.

Alors il ôta son casque, dont la pointe le pouvait trahir, et il sortit sa tête au bord de son trou, avec des précautions infinies.

Aucun être isolé ne se montrait à l'horizon. Là-bas, à droite, un petit village envoyait au ciel la fumée de ses toits, la fumée des cuisines ! Là-bas, à gauche, il apercevait, au bout des arbres d'une avenue, un grand château flanqué de tourelles.

Il attendit ainsi jusqu'au soir, souffrant affreusement, ne voyant rien que des vols de corbeaux, n'entendant rien que les plaintes sourdes de ses entrailles.

Et la nuit encore tomba sur lui.

Il s'allongea au fond de sa retraite et il s'endormit d'un sommeil fiévreux, hanté de cauchemars, d'un sommeil d'homme affamé.

L'aurore se leva de nouveau sur sa tête. Il se remit en observation. Mais la campagne restait vide comme la veille ; et une peur nouvelle entraînait dans l'esprit de Walter Schnaffs, la peur de mourir de faim ! Il se voyait étendu au fond de son trou, sur le dos, les yeux fermés. Puis des bêtes, des petites bêtes de toute sorte s'approchaient de son cadavre et se mettaient à le manger, l'attaquant partout à la fois, se glissant sous ses vêtements pour mordre sa peau froide. Et un grand corbeau lui piquait les yeux de son bec effilé.

Alors, il devint fou, s'imaginant qu'il allait s'évanouir de faiblesse et ne plus pouvoir marcher. Et déjà, il s'apprêtait à s'élancer vers le village, résolu à tout oser, à tout braver, quand il aperçut trois paysans qui s'en allaient aux champs avec leur fourches sur l'épaule, et il replongea dans sa cachette.

Mais, dès que le soir obscurcit la plaine, il sortit lentement du fossé, et se mit en route, courbé, craintif, le cœur battant, vers le château lointain, préférant entrer là-dedans plutôt qu'au village qui lui semblait redoutable comme une tanière pleine de tigres.

Les fenêtres d'en bas brillaient. Une d'elles était même ouverte ; et une forte odeur de viande cuite s'en échappait, une odeur qui pénétra brusquement dans le nez et jusqu'au fond du ventre de Walter Schnaffs, qui le crispa ; le fit haleter, l'attirant irrésistiblement, lui jetant au cœur une audace désespérée.

Et brusquement, sans réfléchir, il apparut, casqué, dans le cadre de la fenêtre.

Huit domestiques dînaient autour d'une grande table. Mais soudain une bonne demeura béante, laissant tomber son verre, les yeux fixes. Tous les regards suivirent le sien !

On aperçut l'ennemi !

Seigneur ! les Prussiens attaquaient le château !...

Ce fut d'abord un cri, un seul cri, fait de huit cris poussés sur huit tons différents, un cri d'épouvante horrible, puis une levée tumultueuse, une bousculade, une mêlée, une fuite éperdue vers la porte du fond. Les chaises tombaient, les hommes renversaient les femmes et passaient dessus. En deux secondes, la pièce fut vide, abandonnée, avec la table couverte de mangeaille en face de Walter Schnaffs stupéfait, toujours debout dans sa fenêtre.

Après quelques instants d'hésitation, il enjamba le mur d'appui et s'avança vers les assiettes. Sa faim exaspérée le faisait trembler comme un fiévreux : mais une terreur le retenait, le paralysait encore. Il écouta. Toute la maison semblait frémir ; des portes se fermaient, des pas rapides couraient sur le plancher du dessus. Le Prussien inquiet tendait l'oreille à ces confuses rumeurs ; puis il entendit des bruits sourds comme si des corps fussent tombés dans la terre molle, au pied des murs, des corps humains sautant du premier étage.

Puis tout mouvement, toute agitation cessèrent, et le grand château devint silencieux comme un tombeau.

Walter Schnaffs s'assit devant une assiette restée intacte, et il se mit à manger. Il mangeait par grandes bouchées comme s'il eût craint d'être interrompu trop tôt, de n'en pouvoir engloutir assez. Il jetait à deux mains les morceaux dans sa bouche ouverte comme une trappe ; et des paquets de nourriture lui descendaient coup sur coup dans l'estomac, gonflant sa gorge en passant. Parfois, il s'interrompait, prêt à crever à la façon d'un tuyau trop plein. Il prenait alors la cruche au cidre et se déblayait l'œsophage comme on lave un conduit bouché.

Il vida toutes les assiettes, tous les plats et toutes les bouteilles ; puis, saoul de liquide et de mangeaille, abruti, rouge, secoué par des hoquets, l'esprit troublé et la bouche grasse, il déboutonna son uniforme pour souffler, incapable d'ailleurs de faire un pas. Ses yeux se fermaient, ses idées s'engourdissaient ; il posa son front pesant dans ses bras croisés sur la table, et il perdit doucement la notion des choses et des faits.

Le dernier croissant éclairait vaguement l'horizon au-dessus des arbres du parc. C'était l'heure froide qui précède le jour.

Des ombres glissaient dans les fourrés, nombreuses et muettes ; et parfois, un rayon de lune faisait reluire dans l'ombre une pointe d'acier.

Le château tranquille dressait sa grande silhouette noire. Deux fenêtres seules brillaient encore au rez-de-chaussée.

Soudain, une voix tonnante hurla :

— En avant ! nom d'un nom ! à l'assaut ! mes enfants !

Alors, en un instant, les portes, les contrevents et les vitres s'enfoncèrent sous un flot d'hommes qui s'élança, brisa, creva tout, envahit la maison. En un instant cinquante soldats armés jusqu'aux cheveux, bondirent dans la cuisine où reposait pacifiquement Walter Schnaffs, et lui posant sur la poitrine cinquante fusils chargés, le culbutèrent, le roulèrent, le saisirent, le lièrent des pieds à la tête.

Il haletait d'ahurissement, trop abruti pour comprendre, battu, crossé et fou de peur.

Et tout d'un coup, un gros militaire chamarré d'or lui planta son pied sur le ventre en vociférant :

— Vous êtes mon prisonnier, rendez-vous !

Le Prussien n'entendit que ce seul mot « prisonnier », et il gémit : « *ya, ya, ya* ».

Il fut relevé, ficelé sur une chaise, et examiné avec une vive curiosité par ses vainqueurs qui soufflaient comme des baleines. Plusieurs s'assirent, n'en pouvant plus d'émotion et de fatigue.

Il souriait, lui, il souriait maintenant, sûr d'être enfin prisonnier !

Un autre officier entra et prononça :

— Mon colonel, les ennemis se sont enfuis ; plusieurs semblent avoir été blessés. Nous restons maîtres de la place.

Le gros militaire qui s'essuyait le front vociféra : « Victoire ! »

Et il écrivit sur un petit agenda de commerce tiré de sa poche :

« Après une lutte acharnée, les Prussiens ont dû battre en retraite, emportant leurs morts et leurs blessés, qu'on évalue à cinquante hommes hors de combat. Plusieurs sont restés entre nos mains. »

Le jeune officier reprit :

— Quelles dispositions dois-je prendre, mon colonel ?

Le colonel répondit :

— Nous allons nous replier pour éviter un retour offensif avec de l'artillerie et des forces supérieures.

Et il donna l'ordre de repartir.

La colonne se reforma dans l'ombre, sous les murs du château, et se mit en mouvement, enveloppant de partout Walter Schnaffs garrotté, tenu par six guerriers le revolver au poing.

Des reconnaissances furent envoyées pour éclairer la route. On avançait avec prudence, faisant halte de temps en temps.

Au jour levant, on arrivait à la sous-préfecture de La Roche-Oysel, dont la garde nationale avait accompli ce fait d'armes.

La population anxieuse et surexcitée attendait. Quand on aperçut le casque du prisonnier, des clameurs formidables éclatèrent. Les femmes levaient les bras ; des vieilles pleuraient ; un aïeul lança sa béquille au Prussien et blessa le nez d'un de ses gardiens.

Le colonel hurlait.

— Veillez à la sûreté du captif !

On parvint enfin à la maison de ville. La prison fut ouverte, et Walter Schnaffs jeté dedans, libre de liens.

Deux cents hommes en armes montèrent la garde autour du bâtiment.

Alors, malgré des symptômes d'indigestion qui le tourmentaient depuis quelque temps, le Prussien, fou de joie, se mit à danser, à danser éperdument, en levant les bras et les

jambes, à danser en poussant des rires frénétiques, jusqu'au moment où il tomba, épuisé au pied d'un mur.

Il était prisonnier ! Sauvé !

C'est ainsi que le château de Champignet fut repris à l'ennemi après six heures seulement d'occupation.

Le colonel Ratier, marchand de drap, qui enleva cette affaire à la tête des gardes nationaux de La Roche-Oysel, fut décoré.

9.2 Deux amis

Paris était bloqué, affamé et râlant. Les moineaux se faisaient bien rares sur les toits, et les égouts se dépeuplaient. On mangeait n'importe quoi.

Comme il se promenait tristement par un clair matin de janvier le long du boulevard extérieur, les mains dans les poches de sa culotte d'uniforme et le ventre vide, M. Morissot, horloger de son état et pantouflard par occasion, s'arrêta net devant un confrère qu'il reconnut pour un ami. C'était M. Sauvage, une connaissance du bord de l'eau.

Chaque dimanche, avant la guerre, Morissot partait dès l'aurore, une canne en bambou d'une main, une boîte en fer-blanc sur le dos. Il prenait le chemin de fer d'Argenteuil, descendait à Colombes, puis gagnait à pied l'île Marante. À peine arrivé en ce lieu de ses rêves, il se mettait à pêcher ; il pêchait jusqu'à la nuit.

Chaque dimanche, il rencontrait là un petit homme replet et jovial, M. Sauvage, mercier, rue Notre-Dame-de-Lorette, autre pêcheur fanatique. Ils passaient souvent une demi-journée côte à côte, la ligne à la main et les pieds ballants au-dessus du courant ; et ils s'étaient pris d'amitié l'un pour l'autre.

En certains jours, ils ne parlaient pas. Quelquefois ils causaient ; mais ils s'entendaient admirablement sans rien dire, ayant des goûts semblables et des sensations identiques.

Au printemps, le matin, vers dix heures, quand le soleil rajeuni faisait flotter sur le fleuve tranquille cette petite buée qui coule avec l'eau, et versait dans le dos des deux enrégés pêcheurs une bonne chaleur de saison nouvelle, Morissot parfois disait à son voisin : « Hein ! quelle douceur ! » et M. Sauvage répondait : « Je ne connais rien de meilleur. » Et cela leur suffisait pour se comprendre et s'estimer.

À l'automne, vers la fin du jour, quand le ciel, ensanglanté par le soleil couchant, jetait dans l'eau des figures de nuages écarlates, empourpait le fleuve entier, enflammait l'horizon, faisait rouges comme du feu les deux amis, et dorait les arbres roussis déjà, frémissants d'un frisson d'hiver, M. Sauvage regardait en souriant Morissot et prononçait : « Quel spectacle ! » Et Morissot émerveillé répondait, sans quitter des yeux son flotteur : « Cela vaut mieux que le boulevard, hein ? »

Dès qu'ils se furent reconnus, ils se serrèrent les mains énergiquement, tout émus de se retrouver en des circonstances si différentes. M. Sauvage, poussant un soupir, murmura : « En voilà des événements ! » Morissot, très morne, gémit : « Et quel temps ! C'est aujourd'hui le premier beau jour de l'année. »

Le ciel était, en effet, tout bleu et plein de lumière.

Ils se mirent à marcher côte à côte, rêveurs et tristes. Morissot reprit : « Et la pêche ? hein ! quel bon souvenir ! »

M. Sauvage demanda : « Quand y retournerons-nous ? »

Ils entrèrent dans un petit café et burent ensemble une absinthe ; puis ils se remirent à se promener sur les trottoirs.

Morissot s'arrêta soudain : « Une seconde verte, hein ? » M. Sauvage y consentit : « À votre disposition. » Et ils pénétrèrent chez un autre marchand de vins.

Ils étaient fort étourdis en sortant, troublés comme des gens à jeun dont le ventre est plein d'alcool. Il faisait doux. Une brise caressante leur chatouillait le visage.

M. Sauvage, que l'air tiède achevait de griser, s'arrêta : « Si on y allait ? »

— Où ça ?

— À la pêche, donc.

— Mais où ?

— Mais à notre île. Les avant-postes français sont auprès de Colombes. Je connais le colonel Dumoulin ; on nous laissera passer facilement. »

Morissot frémit de désir : « C'est dit. J'en suis. » Et ils se séparèrent pour prendre leurs instruments.

Une heure après, ils marchaient côte à côte sur la grand'route. Puis ils gagnèrent la villa qu'occupait le colonel. Il sourit de leur demande et consentit à leur fantaisie. Ils se remirent en marche, munis d'un laissez-passer.

Bientôt ils franchirent les avant-postes, traversèrent Colombes abandonné, et se trouvèrent au bord des petits champs de vigne qui descendent vers la Seine. Il était environ onze heures.

En face, le village d'Argenteuil semblait mort. Les hauteurs d'Orgemont et de Sannois dominaient tout le pays. La grande plaine qui va jusqu'à Nanterre était vide, toute vide, avec ses cerisiers nus et ses terres grises.

M. Sauvage, montrant du doigt les sommets, murmura : « Les Prussiens sont là-haut ! » Et une inquiétude paralysait les deux amis devant ce pays désert.

« Les Prussiens ! » Ils n'en avaient jamais aperçu, mais ils les sentaient là depuis des mois, autour de Paris, ruinant la France, pillant, massacrant, affamant, invisibles et tout-puissants. Et une sorte de terreur superstitieuse s'ajoutait à la haine qu'ils avaient pour ce peuple inconnu et victorieux.

Morissot balbutia : « Hein ! si nous allions en rencontrer ? »

M. Sauvage répondit, avec cette gouaillerie parisienne reparaissant malgré tout :

« Nous leur offririons une friture. »

Mais ils hésitaient à s'aventurer dans la campagne, intimidés par le silence de tout l'horizon.

À la fin, M. Sauvage se décida : « Allons, en route ! mais avec précaution. » Et ils descendirent dans un champ de vigne, courbés en deux, rampant, profitant des buissons pour se couvrir, l'œil inquiet, l'oreille tendue.

Une bande de terre nue restait à traverser pour gagner le bord du fleuve. Ils se mirent à courir ; et dès qu'ils eurent atteint la berge, ils se blottirent dans les roseaux secs.

Morissot colla sa joue par terre pour écouter si on ne marchait pas dans les environs. Il n'entendit rien. Ils étaient bien seuls, tout seuls.

Ils se rassurèrent et se mirent à pêcher.

En face d'eux l'île Marante abandonnée les cachait à l'autre berge. La petite maison du restaurant était close, semblait délaissée depuis des années.

M. Sauvage prit le premier goujon, Morissot attrapa le second, et d'instant en instant ils levaient leurs lignes avec une petite bête argentée frétilant au bout du fil : Une vraie pêche miraculeuse.

Ils introduisaient délicatement les poissons dans une poche de filet à mailles très serrées, qui trempait à leurs pieds. Et une joie délicieuse les pénétrait, cette joie qui vous saisit quand on retrouve un plaisir aimé dont on est privé depuis longtemps.

Le bon soleil leur coulait sa chaleur entre les épaules ; ils n'écoulaient plus rien ; ils ne pensaient plus à rien ; ils ignoraient le reste du monde ; ils pêchaient.

Mais soudain un bruit sourd qui semblait venir de sous terre fit trembler le sol. Le canon se remettait à tonner.

Morissot tourna la tête, et par-dessus la berge il aperçut, là-bas, sur la gauche, la grande silhouette du Mont-Valérien, qui portait au front une aigrette blanche, une buée de poudre qu'il venait de cracher.

Et aussitôt un second jet de fumée partit du sommet de la forteresse ; et quelques instants après une nouvelle détonation gronda.

Puis d'autres suivirent, et de moment en moment, la montagne jetait son haleine de mort, soufflait ses vapeurs laiteuses qui s'élevaient lentement dans le ciel calme, faisaient un nuage au-dessus d'elle.

M. Sauvage haussa les épaules : « Voilà qu'ils recommencent, » dit-il.

Morissot, qui regardait anxieusement plonger coup sur coup la plume de son flotteur, fut pris soudain d'une colère d'homme paisible contre ces enragés qui se battaient ainsi, et il grommela : « Faut-il être stupide pour se tuer comme ça. »

M. Sauvage reprit : « C'est pis que des bêtes. »

Et Morissot, qui venait de saisir une ablette, déclara : « Et dire que ce sera toujours ainsi tant qu'il y aura des gouvernements. »

M. Sauvage l'arrêta : « La République n'aurait pas déclaré la guerre... »

Morissot l'interrompit : « Avec les rois on a la guerre au dehors ; avec la République on a la guerre au dedans. »

Et tranquillement ils se mirent à discuter, débrouillant les grands problèmes politiques avec une raison saine d'hommes doux et bornés, tombant d'accord sur ce point, qu'on ne serait jamais libres. Et le Mont-Valérien tonnait sans repos, démolissant à coups de boulet des maisons françaises, broyant des vies, écrasant des êtres, mettant fin à bien des rêves, à bien des joies attendues, à bien des bonheurs espérés, ouvrant en des cœurs de femmes, en des cœurs de filles, en des cœurs de mères, là-bas, en d'autres pays, des souffrances qui ne finiraient plus.

« C'est la vie, » déclara M. Sauvage.

« Dites plutôt que c'est la mort, » reprit en riant Morissot.

Mais ils tressaillirent effarés, sentant bien qu'on venait de marcher derrière eux ; et ayant tourné les yeux, ils aperçurent, debout contre leurs épaules, quatre hommes, quatre grands hommes armés et barbus, vêtus comme des domestiques en livrée et coiffés de casquettes plates, les tenant en joue au bout de leurs fusils.

Les deux lignes s'échappèrent de leurs mains et se mirent à descendre la rivière.

En quelques secondes, ils furent saisis, attachés, emportés, jetés dans une barque et passés dans l'île.

Et derrière la maison qu'ils avaient crue abandonnée, ils aperçurent une vingtaine de soldats allemands.

Une sorte de géant velu, qui fumait, à cheval sur une chaise, une grande pipe de porcelaine, leur demanda, en excellent français : « Eh bien, messieurs, avez-vous fait bonne pêche ? »

Alors un soldat déposa aux pieds de l'officier le filet plein de poissons, qu'il avait eu soin d'emporter. Le Prussien sourit : « Eh ! eh ! je vois que ça n'allait pas mal. Mais il s'agit d'autre chose. Écoutez-moi et ne vous troublez pas.

« Pour moi, vous êtes deux espions envoyés pour me guetter. Je vous prends et je vous fusille. Vous faisiez semblant de pêcher, afin de mieux dissimuler vos projets. Vous êtes tombés entre mes mains, tant pis pour vous ; c'est la guerre.

« Mais comme vous êtes sortis par les avant-postes, vous avez assurément un mot d'ordre pour rentrer. Donnez-moi ce mot d'ordre et je vous fais grâce. »

Les deux amis, livides, côte à côte, les mains agitées d'un léger tremblement nerveux, se taisaient.

L'officier reprit : « Personne ne le saura jamais, vous rentrerez paisiblement. Le secret disparaîtra avec vous. Si vous refusez, c'est la mort, et tout de suite. Choisissez. »

Ils demeuraient immobiles sans ouvrir la bouche.

Le Prussien, toujours calme, reprit en étendant la main vers la rivière : « Songez que dans cinq minutes vous serez au fond de cette eau. Dans cinq minutes ! Vous devez avoir des parents ? »

Le Mont-Valérien tonnait toujours.

Les deux pêcheurs restaient debout et silencieux. L'Allemand donna des ordres dans sa langue. Puis il changea sa chaise de place pour ne pas se trouver trop près des prisonniers ; et douze hommes vinrent se placer à vingt pas, le fusil au pied.

L'officier reprit : « Je vous donne une minute, pas deux secondes de plus. »

Puis il se leva brusquement, s'approcha des deux Français, prit Morissot sous le bras, l'entraîna plus loin, lui dit à voix basse : « Vite, ce mot d'ordre ? Votre camarade ne saura rien, j'aurai l'air de m'attendrir. »

Morissot ne répondit rien.

Le Prussien entraîna alors M. Sauvage et lui posa la même question.

M. Sauvage ne répondit pas.

Ils se retrouvèrent côte à côte.

Et l'officier se mit à commander. Les soldats élevèrent leurs armes.

Alors le regard de Morissot tomba par hasard sur le filet plein de goujons, resté dans l'herbe, à quelques pas de lui.

Un rayon de soleil faisait briller le tas de poissons qui s'agitaient encore. Et une défaillance l'envahit. Malgré ses efforts, ses yeux s'emplirent de larmes.

Il balbutia : « Adieu, monsieur Sauvage. »

M. Sauvage répondit : « Adieu, monsieur Morissot. »

Ils se serrèrent la main, secoués des pieds à la tête par d'invincibles tremblements.

L'officier cria : Feu !

Les douze coups n'en firent qu'un.

M. Sauvage tomba d'un bloc sur le nez. Morissot, plus grand, oscilla, pivota et s'abattit en travers sur son camarade, le visage au ciel, tandis que des bouillons de sang s'échappaient de sa tunique crevée à la poitrine.

L'Allemand donna de nouveaux ordres.

Ses hommes se dispersèrent, puis revinrent avec des cordes et des pierres qu'ils attachèrent aux pieds des deux morts ; puis ils les portèrent sur la berge.

Le Mont-Valérien ne cessait pas de gronder, coiffé maintenant d'une montagne de fumée.

Deux soldats prirent Morissot par la tête et par les jambes ; deux autres saisirent M. Sauvage de la même façon. Les corps, un instant balancés avec force, furent lancés au loin, décrivirent une courbe, puis plongèrent, debout, dans le fleuve, les pierres entraînant les pieds d'abord.

L'eau rejaillit, bouillonna, frissonna, puis se calma, tandis que de toutes petites vagues s'en venaient jusqu'aux rives.

Un peu de sang flottait.

L'officier, toujours serein, dit à mi-voix : « C'est le tour des poissons maintenant. »

Puis il revint vers la maison.

Et soudain il aperçut le filet aux goujons dans l'herbe. Il le ramassa, l'examina, sourit, cria : « Wilhem ! »

Un soldat accourut, en tablier blanc. Et le Prussien, lui jetant la pêche des deux fusillés, commanda : « Fais-moi frire tout de suite ces petits animaux-là pendant qu'ils sont encore vivants. Ce sera délicieux. »

Puis il se remit à fumer sa pipe.